

Nziaabisi Nziaabisi Kotili Nziaabisi

Mukaanda wu li mukaanda a «Nziaabisi». Uyaabisa ni uleele mandaa ma baata bahele uyaaba, so a buu pe, mandaa mamasweeme.

Musionii a mukaanda a Nziaabisi wu, asionii nde helape nha mbisi a bilimi kama umata mbutili a Yiisu Kristo. Mutaanga dii, mutini a basi Looma ali atoono ti bakuundu nde weti nzi-aambi. Babamosi mu bangaa Kristo bakimono pasi munda imiini kia bo, ka bakimi a bakisiingi buu pe.

Mukaanda wu li mu usalila bifwaani bialaa, bibilayi mu bio bili mu Lilasina Lilikulu. Mataanga na miindi bili mu mukaanda wu bili na mambiindili ma bio bake, litaanga la «tsaamba» lili mu umweese biakuu, na litaanga la «bisamina» lili mu umweese biahele ukuu. Mwiindi wahembuu li mu umweese mbiingili, na mwiindi wabeenge li mu umweese kakabi. Uli na bifwaani bibilayi bikimi. Mubu li mbuu yi tuu dimbi dili diakukunu. Darango li ifwaani kia muheebili wumubi, na banyama bali basiali ba darango. Mu tso Biibila, Babilooni li ifwaani kia ngaanda kuli na tumini dimbi. Mu mukaanda wu, ngaanda yii ngaanda a Looma, kuli mu udiaala mutini.

Mu ibari kia tsiomi kia mukaanda wu (1.1–3.22) uli na mikaanda tsaamba mibatsinduu kwaa mabuundu tsaamba ma mu itinini kia Asia, kibali mu uta Turiki mu taanga dia

lolo di. Mukaanda woosi, batsinduu nde kwaa mabuundu tsaamba maa (1.4,11), na musionii a mukaanda wu li mu usalila mabuundu tsaamba maa mu utsuu kwaa mabuundu moosi.

Mu ibari kia bioolo kia mukaanda wu (4–20), babiti musioonii a mukaanda wu ku mayula. Nde li mu umono mandaa ma ukimuu na nde li mu usonuu mo. Mu kiiti kia bina na tee mu kiiti kia kuumi na imosi (11), musionii li mu ukwamweese buni Yiisu Kristo li mu uha muswa wa udibili na wa ubahala mikaanda mia mu Lilasina Lilikulu. Nde li mu umweese ka ti Ndaa Yimbwe ya Yiisu Kristo yatala bifuumbu bia baata boosi. Mu kiiti kia kuumi na bioolo (12) na tee mu kia maku-moolo (20), bali mu umweese ikiindi ki inene nha kati limeme na tuu dimbi. Yiisu wuli Moonyi li mu umonuu mu ifwaani kia limeme. Limeme la Nziaambi lili mu ubiingi. Limeme lii ni limeme laha moonyi a lo kwahele a toono.

Biiti bia maku-moolo na imosi (21) na maku-moolo na bioolo (22) bili mu uyaabisa nzilimini yinyatii yi Nziaambi ali mu uyiluu. Mu nzilimini yii, uli na ngaanda mosi, ngaanda a Yerusalemi, yili mu umata ku yula mu usutuu nha tsi weti imbwangi kia Nziaambi. Biiti bio bia bioolo bi, ni biiti bili mu usukusu mukaanda wa Nziaabisi wu na Biibila loosi. Bio bili mu utsuu mu mandaa mamamosi ma mu mbaandili a Biibila. Mu Mukaanda wa Mbaandili (Mba 3.24), bakerubami bali mu udibuu kuulu yili mu ubiti ku muti wuli mu uha moonyi. Mu mukaanda a Nziaabisi a Yowani (Nzi 22.2), muti wuli mu uha moonyi li nha kati-a-kati a ngaanda. Makaya ma nde mali mu ubuu baata boosi.

Mukaanda a Nziaabisi a Yowani, li mukaanda wubasonuu munda a taanga dia mapasi, dili mu umonuu weti ti bubi buli mu ubiingi nha yulu a bioosi. Mukaanda wu li mu uhamisa bangaa imiini mu *ukama mutimi* mu mamabi na mu *ukebe mbiingili* Nziaambi yatsieelele ya.

Kinyi kwaa muutu wu utaanga mukaanda wu!

¹ Mukaanda wu li na nziaabisi, yi Yiisu Kristo ayaki. Nziaambi amweesi nde yo, paa nde amweese yo kwaa basiali ba nde, mandaa mama bebele mu uyilimi. Kristo atsindii tumu a nde mu uyaabisa mandaa ma kwaa Yowani, musiali a nde.

² Yowani li mbaangi ti, moosi ma nde amoni mali mandaa ma Nziaambi na mali ngwanya yayabina mu Yiisu Kristo.

³ Kinyi kwaa wu utaanga mukaanda wu! Kinyi kwaa baata bali mu uyu mandaa ma mbilili yi na ukebe bubwe-bubwe mabasonuu ma! Munda ti, taanga di mandaa maa moosi muyilimi dika bebele.

Mabwee kwaa mabuundu tsaamba

⁴ Me Yowani ndi musonuu mukaanda wu, kwaa mabuundu tsaamba mali mu itinini kia Asia.

Nyaala bweese na iyeenge bili mu umata kwaa Nziaambi, biba na beni. Nde wuli, wali na wukaayiri☆. Nyaala bweese na iyeenge bili mu umata kwaa miheebili tsaamba mili nha kulu a mbata a ipfumu kia nde, biba na beni.

⁵ Na, nyaala bweese na iyeenge bili mu umata kwaa Yiisu Kristo mbaangi wa ngwanya, biba na beni. Nde wuli Mwaana wa tsiomi, wasiimbii mu

☆ 1:4 Pal 3.14

babakwa, na wuli mwaana a mutini nha yulu a mitini mia tsi.

Kristo atoono bisi na nde akuuli bisi mu maaumu ma bisi bu ayeelili moonyi a nde.

⁶ Nde asiiri ti, bisi diba mu kaba la ipfumu kia bangaanga ba Nziaambi mu usalila Nziaambi, Taayi a nde. Nyaala buzitu na lituu biba kwaa nde mu bilimi na bilimi! Amen.

⁷ Dimono, nde li mu uyiri mu matuti! Baata boosi sa bamono nde, na baata babatulu nde libaanzi[☆]. Bifuumbu bia baata bioosi bia nha tsini a toto sa binyoongo mu ndaa nde[☆]. Ee-e! Amen.

⁸ Me ndi «*alafa na omenga**», buleeli Pfumu, Nziaambi Puungu-lituu. Nde wuli, wali na wukaayiri.

Kristo amonii kwaa Yowani

⁹ Me Yowani, me ndi mwaana nguu a beni na mbaayi a beni mu mapasi, mu ipfumu na mu mukonono mu itwaari mu Yiisu. Bayisuusu me ku iduku kia Patamo, mu ndaa unambita kwaa me mu ndaa a Nziaambi na mu imbaangi mu Yiisu.

¹⁰ Mu iluumbu kia Pfumu, Muheebili wa Ngiri alwaati me, na me nayuyi muniingi a ndaa ku mbisi a me, wakiyuunu mu mifuri weti turumbeete.

¹¹ Muniingi a ndaa akileele: «Sonuu mu mukaanda mandaa ma we li mu umono. Tumake, tsinduu mukaanda me kwaa mabuundu tsaamba ma: ku Efeso, ku Simireni, ku Peringami, ku Tiatiri, Saladesi, Filadelifi na ku Lawodikia.»

[☆] **1:7** Zak 12.10; Yow 19.37 [☆] **1:7** Dan 7.13; Mat 24.30; Mlk 14.62

* **1:8** *alafa na omenga* alafa isionii kiatsimi kwaa basi Eleene, na omenga isionii kiatsieelele. Mambiindili ti, Nziaambi li watsiomi na watsieelele.

¹² Me nakiingii mu umono na akitsuu kwaa me. Ninha me namoni bisuusili bia miindi bia woolo tsaamba.

¹³ Nha kati a bisuusili bia miindi bii, mwali na iyiluu kiafwaanina na mwaana a muutu. Nde ali alwaata muloopo wu mula na kobo ya woolo mu luungu.

¹⁴ Naanga dia nde ali diahembuu weti miooso mia limeme lahembuu, so a buu pe, diahembuu na pee. Na misi mia nde miakingeyine weti mbaa.

¹⁵ Na miili mia nde miakingeyine weti itali kibalenge nha mbisi a ulooso ku mbaa. Na mu-niingi a ndaa a nde akiyuunu weti kele a nziali yinene✧.

¹⁶ Nde ali akaanga bambwelele tsaamba mu koo kia nde kia babaala, na mukasa wuli na toso na wato mu mapeembi momamoolo akipala mu munywa a nde. Kiinzi kia nde kiakingeyene weti tari mu nguungu ya nzanga.

¹⁷ Bu me namoni nde, me nabwi mambundu-mbwa nha miili mia nde, weti muutu wakwa. Nde anaayi koo kia nde kiababaala nha yulu a me na aleeli: «A ba na boomo pe! Me ndi wa tsiomi na wa tsieelele✧.

¹⁸ Me ndi wuu wuli moonyi. Me nali nakwa, ka mu taanga ndi me ndi moonyi mu bilimi na bilimi. Me ndi na matsiafi ma likwa na ma tsi a babakwa.

¹⁹ Ni mubuu, sonuu mandaa ma we li mu umono: mamali mu ulabuu mu taanga di, na mamafwaana uyilimi nha mbisi.

²⁰ Mono mambiindili ma matsweeyi ma bamb-welele tsaamba, ba weli mu umono mu koo kia

✧ **1:15** Dan 7.9,13; 10.5-6 ✧ **1:17** Yes 44.6; 48.12; 49.2; Ebe 4.12

me kia babaala, na ma bisuusili bia miindi bia woolo tsaamba: bambwelele tsaamba ni batumu ba mabuundu tsaamba, na bisuusili bia miindi tsaamba ni mabuundu tsaamba.

2

Mukaanda kwaa libuundu la ku Efeso

¹ «Sonuu kwaa tumu a libuundu la ku Efeso:

«Mono mandaa mali mu uyaabisa wakaanga bambwelele tsaamba mu koo kia nde kia babaala, wuli mu udiaata nha kati a bisuusili bia miindi bia woolo tsaamba:

² Me nayaaba biyiluu bia we, mapasi ma we moni na mukonono a we. Me nayaaba ti, we utuu pe usiingi baata bababi. We ayesene baata babali mu ufutu pia ti, bo bali batumu ba Yiusu. We atungilili pia dia bo.

³ We li na mukonono, we amono pasi mu ndaa a kuumbu a me na we a adee pe.

⁴ Ka ndaa yimbi yi me ndi mu umono mu we ni yi: we a abwatoono me pe weti mu mbaandili.

⁵ Libili moonyi, mu ki toono we maabwa! Sobo ndiaatili a we na yiluu weti bu we akiyiluu mu mbaandili. So we bisi usobo ndiaatili, me sa nziri kwaa we na me sa maasa isuusili kia mwiindi kia we nha mbuu a kio.

⁶ Ka bunu, uli na ndaa yimbwe mu we: weti me, we ka atoono pe baata bali mu uduku nziisili yapia ya Nikolawusi.

⁷ «Nyaala wuli na matswi ma uyu, ayuu bubwe mandaa ma Muheebili ali mu uleele kwaa mabuundu!

«Kwaa pasi wu ubiingi, me sa ha nde bia udia, ni mbutu dia muti wa moonyi wuli mu tso paradiso a Nziaambi☆.

Mukaanda kwaa libuundu la ku Simireni

⁸ «Sonuu kwaa tumu a libuundu la ku Simireni:

«Mono mandaa mali mu uyaabisa wuu wuli wa tsiomi na wa tsieelele, wuu wali wakwa na wu ka moonyi:

⁹ Me nayaaba mapasi ma we na buwele ba we, ka mu uyiluu umono, we isini li! Me nayaaba litsoro la babali mu uleele ti yuu bo Bayuudayo, ka bunu bo a bali Bayuudayo pe: bo bali binama bia kaba la Saatina!

¹⁰ A ba na boomo pe mu mapasi ma we kaa-mono. Yuu: Saatina sa ayesene beni, bu akaalooso babalayi mu beni mu perese, mu ukwaamisa beni mu biluumbu kuumi. Hama natee ku likwa, na me sa ha we iburu kia moonyi wa bilimi na bilimi weti musieende.

¹¹ «Nyaala pasi wuli na matswi, ayiluu uyuu mandaa ma Muheebili ali mu uleele kwaa mabu-undu!

«Pasi wu ubiingi a ukwa pe likwa la moolo.

Mukaanda kwaa libuundu la ku Peringami

¹² «Sonuu kwaa tumu a libuundu la ku Peringami:

«Mono mandaa mali mu uyaabisa wuu wuli na mukasa wuli na toso na wato mu mapeembi momamoolo:

¹³ Me nayaaba ku we li mu udiaala: kuu ku Saatina ali na mbata a ipfumu kia nde. We ayiluu unambita mu me, na we a abwiisi pe imiini mu

☆ 2:7 22.2; Mba 2.8-9

me, so mu taanga dia Antipase, mbaangi a me wa ngwanya, wubadusi ku ngaanda a beni, kuu ku Saatina ali mu udiaala.

¹⁴ Ka bunu, mandaa mamabi ma me ndi mu umono mu we ni ma: mu libuundu la we, uli na baata babali mu uduku nziisili yakiyiisi Balaami. Balaami aheeri ndoongi kwaa Balaki mu ulebuu mweete kwaa baana ba Iseraeli. Nde ali atoono ti, bo badia banyama babaha bungori kwaa biteyi, na paa bo bayeelele manyutu ma bo mu ipuupu✧.

¹⁵ Bumosi ka, uli ka na baata kwaa we bali mu uduku nziisili yapia ya Nikolawusi.

¹⁶ Ni mu buu, sobo ndiaatili a we! Leeti me sa yiri kwaa we mawasa-mawasa mu uyadwaanisa baata baa mu mukasa wuli mu upala mu munywa a me.

¹⁷ «Nyaala wuli na matswi ma uyu, ayuu bubwe mandaa ma Muheebili ali mu uleele kwaa mabu-undu!

«Kwaa pasi wuubiingi, me sa ha bo maana masweeme. Me saha ka kwaa mosi-mosi mu bo, limanya lahembuu, libasonuu kuumbu yinyatii nha yulu a lo, li muutu mukimi uhele uyaaba, so a ndila a nde makulu pe wu yaka yo.

Mukaanda kwaa libuundu la ku Tiatiri

¹⁸ «Sonuu kwaa tumu a libuundu la ku Tiatiri:

«Mono mandaa mali mu uyaabisa Mwaana a Nziaambi, wu misi mili mu ungeyene weti mbaa, na wu miili mili mu ungeyene weti itali kibalenge:

¹⁹ Me nayaaba biyiluu bia we, litoono la we, imi-
ini kia we, muheebili a we wa ubaasila bambaayi
na mukonono a we. Me nayaaba ti, biyiluu bia we
bia lolo, biamavulu bulayi na bia mu mbaandili.

✧ 2:14 Lit 22–24; 25.1-2; 31.16

²⁰ Ka ndaa yimbi yi me ndi mu umono mu we ni yi: We li mu usiingisi mandaa ma Yizabeli, mukaasa wuu wuli mu uleele ti nde mubili. Nde li mu udiimbisi basiali ba me, bu ali mu utsindi bo mu nziisili a nde, mu ukuundu banziaambi bakimi, na udia banyama babaha mu bungori kwaa biteyi.

²¹ Me nanyaala nde taanga dia ukiingili mayele, ka nde a atoono pe unyaala ipuupu kia nde.

²² Ni mu buu, me sa bumu nde nha yulu a mbuu ya ngo mapasi, itwaari na bambaayi ba nde, babakiyene asoongo na nde, so bo a bakiingili mayele pe mu biyiluu bia bo.

²³ Nha yulu a nhaa, me sadusu miyii mia nde. Mu yii, mabuundu moosi sa mayaaba ti, me ndi wuli mu ukengese matsimi na manzala ma baata. Me sa sieembe muutu-muutu mu beni, weti buli biyiluu bia nde✧.»

²⁴ «Ka kwaa beni basi Tiatiri, badiabisi usiingi nziisili ya pia yi, na badiahele uyaaba: “Musundu a matsweeyi ma Saatina”, dimono mandaa ma me nileelee kwaa beni: me a nikwii beni mifunu mikimi pe.

²⁵ Ka diyiluu ukaanga bi beni dili na bio, natee bu me kaayiri.»

²⁶ «Kwaa wu ubiingi, kwaa wu uyiluu litoono la me natee manini, me sa ha nde litumu nha yulu a bifuumbu bia baata.

²⁷ Nde sa atumu bo mu mupaanga wa itali weti bu bali mu ubulu masaanga mabamieene mu tumu,

✧ 2:23 Mkg 7.10; 62.13; Yel 17.10

²⁸ weti bu me ka nayaki lituu kwaa Taayi a me, me ka sa ha kwaa wu ubiingi, mbwelele wa ngwaali✠.»

²⁹ «Nyaala, pasi wuli na matswi, ayiluu uyuu ma Muheebili ali mu uleele kwaa mabuundu!»

3

Mukaanda kwaa libuundu la ku Saladesi

¹ «Sonuu kwaa Tumu a libuundu la ku Saladesi: «Mono mandaa mali mu uyaabisa wuli na mi-heebili tsaamba mia Nziaambi na bambwelele tsaamba: Me nayaaba biyiluu bia we. Me nayaaba mamvuungu ma we ti we li muutu wa moonyi, ka bunu we amaakwa.

² Ba likanda, hamisa bibikeni biasaala moonyi mu we, na biaka mu ukwa. Munda ti, me a namono pe ti biyiluu bia we bili biakuu nha misi mia Nziaambi a me.

³ Libili moonyi mu mandaa ma we ayaki, na mu mutindi wu we ayuyi mo. Nambita mu mo, na sobo ndiaatili a we. So we a beeri likanda pe, me sa yapalila we weti muyibi, mu taanga di we ahele uyaaba.

⁴ Ka babamosi mu balibuundu ba we ku Saladesi, a basumunu pe bikutu bia bo. Bo sa bayene adieenge na me, bu balwaata bikutu biahembuu, munda ti bo bafwaana mu ndaa yii.

⁵ Ni mu buu, wu ubiingi sa alwaata bikutu biahembuu. Me a nikuungulu pe kuumbu a nde mu mukaanda wa moonyi✠. Me sa siingi nha kulu a Taayi a me na nha kulu a batumu ba Nziaambi ti, nde wa me ali.

✠ 2:28 22.16; Lit 24.17; Mkg 2.8-9 ✠ 3:5 Pal 32.32-33; Mkg 69.29; Dan 12.1

⁶ Nyaala pasi wuli na matswi, ayiluu uyuu mandaa ma Muheebili ali mu uleele kwaa mabuundu!

Mukaanda kwaa libuundu la ku Filadelifi

⁷ «Sonuu kwaa Tumu a libuundu la ku Filadelifi:
«Mono mandaa mali mu uyaabisa wa Ngira, wa Ngwanya, wuli na tsiafi a mutini Daavidi, wuli ti bu nde udibili, muutu mukimi utuu pe udibuu, adibuu, muutu mukimi utuu pe udibili✧:

⁸ Me nayaaba biyiluu bia we. Me maadibili we munywa a nzo nha kulu a we, wu muutu pe so mosi utuu udibuu. Mundaa ti, me nayaaba ti we mifuri mimikee, ka bunu we akebe mandaa ma me, na we a atunu me pe.

⁹ Mono mandaa ma me kaayiluu kwaa binama bia kaba la Saatina, bangaa pia baa bali mu uleele ti bo Bayuudayo bali, ka bunu bo a bali Bayuudayo pe. Me sa bamuu bo mu uyabwa mambundumbwa nha kulu a kiinzi kia we. Me sa mweese kwaa bo ti me natoono we.✧

¹⁰ Bu yili ti we akebe tumini dia me dia usa mukonono, me ka sa kala we mu taanga di nziesini dikaayiri nha yulu a tsi yoosi, mu uyesene baata ba tsi.

¹¹ Taanga hoolo dimaasaala na me ndi mu uyiri. Yiluu ukaanga ki we li na kio, paa muutu so mosi anyaala uholo iburu kia we kia mbiingili.

¹² Pasi wu ubiingi, me sa suusu nde aba kuunzi mu tso nzo a Nziaambi a me. Nde a ubwapala muu so hoolo pe. Me sa sonuu mu nde, kuumbu a Nziaambi a me na ya ngaanda a Nziaambi a me, ni Yeruslemi yinyatii yiimatuu ku yula, yatsinduu

Nziaambi a me. Me sa sonuu ka kuumbu a me yinyatii mu nde.✧

¹³ «Nyaala pasi wuli na matswi, ayiluu uyuu mandaa ma Muheebili ali mu uleele kwaa mabu-undu!

Mukaanda kwaa libuundu la ku Lawodikia

¹⁴ «Sonuu kwaa Tumu a libuundu la ku Lawodikia: Mono mandaa mali mu uyaabisa Ameni, mbaangi wahama na wa ngwanya, wuli mbaandili a bioosi bi Nziaambi ayilii✧:

¹⁵ Me nayaaba biyiluu bia we. Me nayaaba ti we a li pe kioori, na we a li pe mbaa. Aba bubwe ti we ba kioori, so a buu pe, mbaa!

¹⁶ Ka bu we li kielelele, we a li kioori pe, na we a li mbaa pe, mu yii me sa luu we mu munywa a me!

¹⁷ We li mu uleele: “Me ndi isini na me maabaa busini balaa, me a ndi na iloo kili mu uhele me pe.” Ka, we a ayaaba pe mu ki iteesi we li ngaa ngebe na ngaa munyongi. We li muwele, we li pene na we li ingimangimi.

¹⁸ Ni mu buu, me niha we ndoongi ya usuumbu kwaa me woolo libatsieemese ku mbaa, paa we ba isini kia ngo kio. Suumbu ka bikutu biahembuu paa we lwaata bio na uhele ubwamono tsionyi dia uba pene. Suumbu ka biloongo bia ubuu misi mia we na we sa yiluu ubwamono.

¹⁹ Me ndi mu usieembe na ndi mu usuungusu baata boosi ba me natoono✧. Mu yii, ba na mbaa mu isala na kiingili mayele.

²⁰ «Mono! Me natemene nha munywa a nzo, na me ndi mu ukomboto. So muutu yuyi muniingi a

ndaa a me, na dibili nzo, me sa koto mu nzo a nde. Me sa dia itwaari na nde, na nde itwaari na me.

²¹ Kwaa wu ubiingi, me sa ha nde muswa wa udiaala na me nha mbata a ipfumu kia me. Buzosi ka, weti bu me makulu nabiingi na nayadi-aala itwaari na Taayi a me, nha mbata a ipfumu kia nde.

²² «Nyaala pasi wuli na matswi, ayiluu uyuu mandaa ma Muheebili ali mu uleele kwaa mabundu!»

4

Mu mayula boosi bali mu uyimbi mu ubili Nzi-aambi

¹ Nha mbisa nhaa, me nabayi monini kimi: me namoni badibili munywa mu mayula.

Muniingi a ndaa wu me nayuyi watsuyi kwaa me tsiomi, wakiyuunu weti turumbeete, aleeli kwaa me: «Haata nha yulu nha na me sa mweese we mandaa makaayiri nha mbisi.»

² Nhaana tsi, Muheebili uyaaba ulwaata me. Na mono, mu mayula, mwali na mbata a ipfumu. Muutu ali adiaala nha yulu a mbata yii.

³ Mutuu wali wadiaala wuu akingeyine weti buli mu ungeyene mamanya ma tala, ma kuumbu: yaspidi na sardio. Mukiaama ali adiengelele mbata yii, na nde akingeyine weti buli mu ungeyene manya la tala la kuumbu: emerode.

⁴ Maku moolo na mambata mana, mali madiengelele mbata a ipfumu yii. Nha yulu a mambata maa, mwali mwadiaala maku-moolo ma binuna-nunu, binuna-nunu bina biali bialwaata bikutu biaheembu na biburu bia woolo nha yulu a mitswe mia bo.

⁵ Mu mbata a ipfumu yii mwakipala tsierimini, na mu yo mwakiyuunu kele a miniingi mia mandaa na bidumu bia banzieri. Miindi tsaamba mibanamisa miakiluluu nha kulu a mbata yii. Miindi mii ni miheebili tsaamba mia Nziaambi☆.

⁶ Nha kulu a mbata a ipfumu yii, mwali na weti nziali yinene yatsieeme yili weti limweenyi.

Nha kati na mu mapeembi ma mbata yii, mwali na biyiluu bina bia moonyi, biali bialuulu mu misi ku kulu na ku mbisi.

⁷ Iyiluu kia moonyi kia tsiomi ali kiafwaanina na kosi. Kia bioolo ali kiafwaanina na mukolo a ngoombo wa mulumi. Kia bitata ali na kiinzi kiafwaanina na kia muutu. Iyiluu kia bina ali kiafwaanina na ngongo-nyunyi wuli mu uyene adumuu☆.

⁸ Pasi iyiluu kia moonyi mu bio bina ali na mapapi masamina, maluulu mu miisi ku mbari na ku kati a mapapi. Bio bili mu ubaabilanga nyanga na butsuu:

«Wa ngira, wa ngira, wa ngira ni Pfumu Nziaambi Puungu-lituu, wali, wuli na wukaayiri☆.»

⁹ Mu pasi taanga di biyiluu bia moonyi bio bina bili mu uha buzitu, likiinzi na uvutulu matoondo kwaa wuli mu udiaala nha yulu a mbata a ipfumu, kwaa wuli moonyi mu bilimi na bilimi,

¹⁰ maku-moolo na binuna-nunu bina bili mu utsukunu nha kulu a wuli mu udiaala nha mbata a ipfumu. Bo bali mu ubwa mambundu-mbwa nha kulu a wuli moonyi bilimi na bilimi. Bo bali mu usuusu biburu bia bo nha kulu a mbata a ipfumu na bali mu uleele:

☆ 4:5 Pal 19.16; Ezk 1.13; Zak 4.2

☆ 4:7 Ezk 1.5-10,22; 10.14

☆ 4:8 Ezk 1.18; 10.12; Yes 6.2-3

11 «Pfumu Nziaambi a bisi, we li wafwaana mu uholo buzitu, likiinzi na lituu. Mundaa ti ni we ayiluu biloo bioosi, we atoono ti bio biyilimi na bio biayilimi.»

5

Ndila limeme lafwaana mu udibili mukaanda a moonyi

¹ Me namoni mukaanda wubafutuu mu koo kia babaala kia wali wadiaala nha mbata ipfumu. Mukaanda me ali basonuu ku kati na ku mbari, na ali bakutu makolo tsaamba☆

² Me namoni ka tumu wa lituu wa Nziaambi, wakiyaabisa mu ndaa ya mifuri: «Na afwaana mu unyangila makolo na udibili mukaanda?»

³ Ka a wamonii muutu pe so mosi, so mu mayula, so nha yulu a toto, so ku tsina toto, watuyi udibili mukaanda so utala nde ku kati.

⁴ Me nalili kwalaa, mundaa ti a kwamonii pe muutu wafwaana mu udibili mukaanda na utala nde ku kati.

⁵ Ni nha, mosi mu binuna-nunu aleele kwaa me: «Nyaala ulili. Mono, kosi a likaanda la Yuuda, wa likaanda la mutini Daavidi☆, maabiingi. Nde ka utuu unyangila makolo mo tsaamba maa na udibili mukaanda.»

⁶ Na, me namoni limeme latemene nha kati-a-kati a mbata a ipfumu, biyiluu bio bina bia moonyi na binuna-nunu biali biadiengelele lo. Limeme lii ali weti libadusu mu uha mu bungori. Lo ali na matsieembi tsaamba na misi tsaamba, bili miheebili tsaamba mia Nziaambi mibatsin-duu nha yulu a toto loosi lili baata.

☆ 5:1 Ezk 2.9-10; Yes 29.11

☆ 5:5 Mba 49.9; Yes 11.1,10

⁷ Limeme laswesii na laholi mukaanda nha koo kia babaala kia wali wadiaala nha yulu a mbata a ipfumu.

⁸ Nha mbisi a uholo mukaanda, biyiluu bio bina bia moonyi na maku-moolo na binuna-nunu bina biayitsukunu nha kulu a limeme. Pasi nde mu bo ali na ngoombi na mambasa ma woolo maluulu mu malimbi mali mu upalisa luki la tsulu yimbwe, lili makuundu ma baata ba Nziaambi.

⁹ Bo bakiyimbi mukuungu wu munyatii☆:

«We afwaana mu uholo mukaanda na unyangila makolo.

Mundaa ti ali badusi we,

na mu makili ma we,

we akuuli, mundaa Nziaambi,

baata ba makaanda moosi, ba mandaa moosi,

ba bifuumbu bioosi na ba matsi moosi.

¹⁰ We asa ti bo baba kaanda la mitini

na la bangaanga ba Nziaambi,

mu Nziaambi a bisi.

Na bo sa baba mitini mu tsi yoosi.»

¹¹ Bu me nali keni mu utala, me nayuyi muni- ingi a ndaa a koongi a batumu ba Nziaambi. Bo ali mafuundu na makuumi ma mafuundu☆. Bo boosi na binuna-nunu na biyiluu bia moonyi bali baadiengelele mbata a ipfumu.

¹² Bo bakiyimbi mu ndaa ya mifuri:

«Limeme libadusi,

lafwaana mu uholo lituu,

busini, buyeri, mifuri,

likiinzi, buzitu na mbilili!»

☆ 5:9 Mkg 33.3; 98.1; Yes 42.10 ☆ 5:11 Dan 7.10

13 Na, me nayuyi biyiluu bioosi bia ku yula, bia nha yulu a toto, bia ku tsini toto na bia mu maamba —biyiluu bia tsi yoosi— biakiyimbi:

«Nyaala mbilili, likiinzi, buzitu na litumu

biba kwaa wuli mu udiaala

nha yulu a mbata a ipfumu

na kwaa limeme mu bilimi na bilimi!»

14 Biyiluu bio bina bia moonyi biavutili: «Ameni!»

Na binuna-nunu biabwi mambundu-mbwa na ba-bili nziaambi mu likuundu.

6

Limeme lanyagili makolo masamina ma tsiomi

1 Me namoni, limeme mu unyangila kolo la tsiomi mu makolo tsaamba. Nha mbisi a nhaa, me nayuyi mosi mu biyiluu bio bina bia moonyi, mu uloo mu ndaa ya mifuri weti nzieri. Nde aleeli: «Yiri!»

2 Me namoni, sevaale mosi wahembuu. Muutu wali wadiaala nha yulu a sevaale wuu, ali akaanga buta ba piti, na baheeri nde iburu kia mbiingili. Nde ayeni weti mubiingi paa abwabiingi.

3 Bu limeme lanyangili kolo la moolo, me nayuyi iyiluu kia moonyi kia bioolo mu uleele: «Yiri!»

4 Tumake, sevaale mukimi ayiri aswese. Nde ali abeenge weti mbaa. Bahi kwaa muutu wali wadiaala nha yulu a sevaale wuu, lituu la umaasa iyeenge nha yulu a toto, paa baata badususunu bo na bo. Bamuheeri mukasa wumula.

5 Bu limeme lanyangili kolo la mutata, me nayuyi iyiluu kia moonyi kia mutata mu uleele: «Yiri!» Na me namoni sevaale wapiindi[☆]. Wali

[☆] 6:5 Zak 1.8; 6.1-8

wadiaala nha yulu a sevaale wuu ali akaanga ileesili nha koo kia nde.

⁶ Me nayuyi weti muniingi a ndaa wakimata nha kati a biyiluu bina bia moonyi. Nde akileele: «Kilo mosi ya bele, mu mufutu wa iluumbu imosi, na bakilo batata ba looso mu mufutu wa iluumbu imosi. Ka mu yatala maari na mala, yiluu ukebe bio, a biiyisi bio pe!»

⁷ Bu limeme lanyangili kolo la muna, me nayuyi iyiluu kia moonyi kia bina mu uleele: «Yiri!»

⁸ Me namoni sevaale wa mwiindi wa maamba ma tsaa. Kuumbu a wali wadiaala nha yulu a nde ali «Likwa», wakiduku nde, ni «Tsi a Babakwa». Babaheeri imosi mu bibari bio bina bia tsi yoosi, paa bo badusu baata mu midiingi, mu nzala, mu bibeeri na mu banyama ba ibaala[☆].

⁹ Mu taanga di limeme lanyangili kolo la mutaana, me namoni ku tsini a diki latsuyili a bungori, miwuumu mia baata babadusi mu ndaa imiini kia bo mu mandaa ma Nziaambi na mu ndaa imbaangi ki bo batiiri mu nde.

¹⁰ Babadusi, bakiloo mu mifuri: «Pfumu wa Ngira na wa Ngwanya, mu ima we li mu udiingi mu uyafuundusu baata ba nha tsi, mu ufutusu bo makili ma bisi ma bo batsiali?»

¹¹ Ni mu buu, baheeri kwaa mosi mosi mu bo, muloopo wahembuu. Na baloombi kwaa bo mu ukebesile mwaana taanga hoolo, natee bu bakaakuusu litaanga la bambaayi ba bo ba imiini na ba isala, babafwaana udusu weti bo.

¹² Tumake, me namoni limeme mu unyangila kolo la musamina. Ni mu buu, toto lanyingini mu

[☆] 6:8 Ezk 14.21

mifuri. Nyanga yapiindi weti tsaanda ya bukwiili, na tsuungi woosi abeengi weti makili.

¹³ Bambwelele ba yula babwi nha tsi, weti mbutu dia mufiike didikeni dia mika, didibwa mu muti wu iwuu ali mu unyingisi.

¹⁴ Yula ladiimbili weti mukaanda wu bali mu ufutuu. Bamaasi milaanda mioosi na biduku bioosi nha mambuu ma bio[☆].

¹⁵ Mitini mia tsi, batumi, bakuutu ba maso-daare, bisini, baata ba ngaa mifuri, na bana boosi, batee na baata ba bunyanga, basweemi mu tso matari na nha kati a mamanya ma milaanda.

¹⁶ Bo bakileele kwaa milaanda na kwaa mamanya: «Dibwa ku yulu a bisi, na diswee bisi la na misi mia wadiaala nha mbata a ipfumu, na diswee bisi la na kesi a Limeme.

¹⁷ Mundaa ti iluumbu ki inene kia kesi a bo, imaato. Ninha, na utuu uvuu mu kio[☆]?»

7

Basiali ba Nziaambi bayaki iliimbi kia nde

¹ Nha mbisi a nhaa, me namoni batumu ba Nziaambi bana, batemene mu bituungu bia tsi bio bina. Bo ali bakaanga mipepe mio mina mia tsi, paa so mosi mu mio anyaala uyoo nha yulu a toto, so a buu pe, nha yulu a manziali, so a buu pe, ku yulu a miti.

² Me nabwimono tumu a Nziaambi mukimi mu uhaata ku peembi yi nyanga yibaapala. Nde ali akaanga iliimbi kia Nziaambi wa moonyi. Nde aloyi mu mifuri kwaa batumu ba Nziaambi bo bana babayaki lituu la utsala tsi na manziali:

☆ **6:14** Yes 13.10-13; 34.4; Ezk 32.7-8; Amo 8.9; Yoe 2.10; 3.3-4; Mat 24.29 ☆ **6:17** Yoe 2.11; Sof 2.2-3

³ «Dimanyaala utsala tsi, manziali, miti tswaamina bisi dikwasa iliimbi ki mu mambuunzi ma basiali ba Nziaambi a bisi☆.»

⁴ Tumake, ni baleeli me litaanga la baata babayaki iliimbi kia Nziaambi: litaanga la bo ali, kama maku-mana na mana ma mafuundu (144 000), mu bifuumbu bioosi bia Iseraeli.

⁵ Babayaki iliimbi kii ali,

mafuundu kuumi na moolo (12 000) mu ifuumbu kia Yuuda,

mafuundu kuumi na moolo (12 000) mu ifuumbu kia Lubeni,

mafuundu kuumi na moolo (12 000) mu ifuumbu kia Ngaade,

⁶ mafuundu kuumi na moolo (12 000) mu ifuumbu kia Aseri,

mafuundu kuumi na moolo (12 000) mu ifuumbu kia Nefitali,

mafuundu kuumi na moolo (12 000) mu ifuumbu kia Manase,

⁷ mafuundu kuumi na moolo (12 000) mu ifuumbu kia Simeoni,

mafuundu kuumi na moolo (12 000) mu ifuumbu kia Levi,

mafuundu kuumi na moolo (12 000) mu ifuumbu kia Isakaare,

⁸ mafuundu kuumi na moolo (12 000) mu ifuumbu kia Zabuloni,

mafuundu kuumi na moolo (12 000) mu ifuumbu kia Yoosefi,

mafuundu kuumi na moolo (12 000) mu ifuumbu kia Beyamini,

Bo boosi bayaki iliimbi kia Nziaambi.

Koongi a baata yinene nha kulu a mbata ipfumu

☆ 7:3 Ezk 9.4-6; 2Ko 1.22; Efe 1.13

⁹ Nha mbisi a nhaa, me namoni koongi a baata yinene yili muutu so mosi utuu pe utaanga. Bo ali baata ba matsi moosi, ba makaanda moosi, ba bifuumbu bioosi na ba mandaa moosi. Bo ali batemene nha kulu a mbata a ipfumu, na nha kulu a Limeme. Bo ali balwaata bikutu biahembuu, na ali bakaanga matsioonyi mu mioo mia bo.

¹⁰ Bo bakiloo mu ndaa yinene, bakileele: «Liy-obolo lili mu umata kwaa Nziaambi a bisi, wadi-aala nha mbata a ipfumu, na kwaa Limeme!»

¹¹ Batumu ba Nziaambi boosi ali badiengelele mbata a ipfumu, biyiluu bio bina bia moonyi na binuna-nunu. Bo babwi mambundu-mbwa nha kulu a mbata a ipfumu, na bakiinzi Nziaambi.

¹² Bo bakileele:

«Ameni!

Ee-e, nyaala mbilili,

buzitu na buyeri,

mvutuli a matoondo na likiinzi,

lituu na mifuri, biba kwaa Nziaambi a bisi,

mu bilimi na bilimi!

Ameni!»

¹³ Mosi mu binuna-nunu afuuli me: «Baata ba-balwaata bikutu biahembuu ba, bana bali na kuni bo bamati?»

¹⁴ Me navutili kwaa nde: «Wayaaba ndaa yii, we pfumu a me.» Ni mu buu, nde aleeli kwaa me: «Bo ni baata babakwaamisa kwa mifuri. Bo baswaayi bikutu bia bo, na bahembisi bio mu makili ma Limeme.

¹⁵ Ni mu buu, bo bali mu utemene nha kulu a mbata a ipfumu kia Nziaambi. Bo sa bakuundu nde butsuu na nyanga mu nzo a nde. Wuli mu udiaala nha yulu a mbata ipfumu sa aswee bo.

¹⁶ Bo a bubwaba na nzala so nyooto pe. Nyanga na kiaangila kia mifuri a bituu unyeengese bo pe.

¹⁷ Mundaa ti Limeme lilili nha kati a kati a mbata a ipfumu, sa liba mukebi a bo, sa libiti bo ku bidia bia maamba ma moonyi. Na Nziaambi sa akoombolo matsanga moosi ma mu misi mia bo✧.»

8

Limeme lanyangili kolo la tsaamba

¹ Mu taanga di Limeme lanyangili kolo la tsaamba, yula loosi labeeri na pii, mu iteesi kia helape ndaamba nguungu mosi.

² Tumake me namoni batumu tsaamba babali mu utemene nha kulu a Nziaambi. Baheeri kwaa bo maturumbeete tsaamba.

³ Tumu a Nziaambi mukimi ayitemene bebele na diki. Nde ali akaanga mwaana kuku la woolo, libubaatsuu malimbi mamupalisa luki latsulu. Bahi nde malimbi malaa, paa nde atsuu mo, mu uha mo mu bungori nha yulu a diki la woolo lili nha kulu a mbata ipfumu. Na nde aha bungori baa, itwaari na makuundu ma baata ba Nziaambi.

⁴ Luki la malimbi lapali mu koo kia tumu, na lahaati nha kulu a Nziaambi, itwaari na makuundu ma baata ba Nziaambi.

⁵ Tumake, tumu a Nziaambi aholi mwaana kuku lii, nde aluusi lo mu mbaa ya nha diki, na abumi lo nha tsi. Nhana tsi, kwayuyini bidumu bia ba nzieri na kele a mandaa, yulu lasierimini na toto lanyingini✧.

✧ **7:17** Mkg 23.1-2; Yes 25.8; 49.10; Ezk 34.23 ✧ **8:5** Pal 19.16-19; Mik 16.12; Ezk 10.2

Batumu bana ba tsiomi ba Nziaambi bafuli maturumbeete

⁶ Batumu ba Nziaambi tsaamba babali bakaanga maturumbeete tsaamba, bayilimi mu ufulu mo.

⁷ Tumu a Nziaambi wa tsiomi afuli turumbeete. Mvulu wa makele na mbaa biavuutunu na makili, biabwi nha tsi. Ibari imosi mu bibari bitata bia tsi yoosi, na ibari imosi mu bibari bitata bia miti mioosi bianyeengi, na bitiiti bioosi bibibisi✧.

⁸ Tumake, tumu a Nziaambi wa boolo afuli turumbeete. Batsindi iloo imosi kiafwaanina na mulaanda wa munene wakiluluu mbaa, badumini kutso mubu. Ibari imosi mu bibari bio bitata bia maamba ma mubu kiakitii makili.

⁹ Ibari imosi mu bibari bitata bia biyiluu bioosi bili mu uba mu mubu biakwi, na ibari imosi mu bibari bitata bia mabootu moosi mafuyi.

¹⁰ Tumake, tumu a Nziaambi wa mutata, afuli turumbeete. Mbwelele wumunene wakiluluu mbaa weti ikukundu kia mbaa, amati ku yula asotii. Nde abwiiri nha yulu a ibari imosi mu bibari bitata bia manziali mamane na mitswe mia manziali✧.

¹¹ Kuumbu a mbwelele wuu ali: «Kali*». Ibari imosi mu bibari bitata bia manziali moosi ali ka na kali. Na, balayi mu babanywi maamba maa bakwi, munda ti mo ali na kali yi idusu✧.

¹² Tumake, tumu a Nziaambi wa muna, afuli turumbeete. Bateti ibari imosi mu bibari bitata bia nyanga, na ibari imosi mu bibari bitata bia tsuungi na ibari imosi mu bibari bitata bia bambwelele, na bibari bii biadimi. Iluumbu kiadiimbisi

✧ **8:7** Pal 9.23-24; Ezk 38.22 ✧ **8:10** Yes 14.12 * **8:11** Kali Abiseete: itiiti kia kali ✧ **8:11** Yel 9.14

ibari imosi mu bibari bitata bia liyalila la kio, na bumosi ka kwaa butsuu✧.

¹³ Bu me nali keni mu utala, me nayuyi ngongo-nyunyi mosi wakiyene adumuu ku kati a kati a yula, mu uyene aleele mu ndaa yinene: «Ngebe! Ngebe! Ki pili a ngebe kwaa baata ba tsi mu taanga di batumu ba Nziaambi ba batata bakimi ba, bakaafulu maturumbeete!»

9

Tumu a Nziaambi wa mutaana afuli turumbeete

¹ Tumake, tumu a Nziaambi wa mutaana afuli turumbeete. Me namoni mbwelele wamati ku mayula na abwi nha tsi. Bamuheeri tsiafi a idunu kia tsi a babakwa.

² Mbwelele adibili idunu kia tsi babakwa, na luki lafwaanina na la mu idunu kia mbaa kiinene, lapali mu lo. Nyanga na mupepe biapiindi mu luki lii✧.

³ Bangwalibaanga bapali mu luki lii na batsi-aamii mu tsi yoosi. Baheeri bo lituu lafwaanina na la bangeenge✧.

⁴ Bahi bo litumu la uhele udia bitiiti, so miti, so bini bikimi bili mu umene nha tsina toto. Ka bahi bo litumu la uyiluu bubi ndila kwaa baata babahale na iliimbi kia Nziaambi nha mbuunzi.

⁵ A bahi pe bo muswa wa udusu baata baa, ka bahi bo muswa ndila wa ukwaamisa bo mu tsitsi a batsuungi bataana. Nha bo bali mu ukaa, musoongo wuu afwaanina na musoongo wa nha ngeenge ali mu uta.

⁶ Mu biluumbu bii, baata sa basaa likwa, ka bo a busololo lo pe. Bo sa basaa ukwa, ka likwa sa libata bo✧.

⁷ Bangwalibaanga baa ali bafwaanina na basevaale babayiluu mu mudiingi. Nha yulu a mitswe mia bo, ali na biloo bia weti biburu bia woolo, na biinzi bia bo ali biafwaanina na biinzi bia baata.

⁸ Bo bali na naanga diafwaanina na naanga dia bakaasa, na mini mia bo ali weti mia bakosi.

⁹ Butulu ba bo ali weti babafuu mu ikutu kia itali kili mu uswee tulu mu midiingi, na kele a matsala a bo ali yafwaanina na kele a tomo a midiingi yi basevaale balaa bali mu ubiti ku mudiingi✧.

¹⁰ Bo ali na mikili mili na matsieende mu matoso weti mia bangeenge. Na, ni mu mikili mia bo bali na lituu la umweese baata pasi mu tsitsi a batsuungi bataana.

¹¹ Mutini a bo ali tumu wubahi idunu kiayii. Kuumbu a tumu me mu Ebeleo Abadooni, na mu ndaa ya basi Eleene Apoliwooni, mbiindili a kuumbu yii «Mutsiali».

Tumu a Nziaambi wa mu samina afuli turumbeete

¹² Ngebe ya tsiomi dimaalabuu. Nha mbisi a nhaa, mapasi moolo makimi sa mabwayiri.

¹³ Tumake, tumu a Nziaambi wa musamina afuli turumbeete. Me nayuyi muniingi a ndaa, yakimata mu matsieembe mana ma diki la woolo lili nha kulu a Nziaambi.

¹⁴ Muniingi a ndaa aleeli kwaa tumu wa musamina wali wakaanga turumbeete: «Nyangila

✧ 9:6 Yob 3.21; Yel 8.3 ✧ 9:9 Yoe 1.6; 2.4-5

batumu ba bo bana, babakutu bibolo nha peembi a nziali yinene yibubaata Efrate.»

¹⁵ Banyangili batumu bo bana, bali bayilimi mu udusu ibari imosi mu bibari bitata bia tsi, mu nguungu me yii, mu iluumbu me kii, mu tsuungi me wuu na mu ilimi me kii.

¹⁶ Ba yaabisi me litaanga la masodaare mali nha yulu a basevaale: mo ali makama moolo ma mafuundu ma makama (200 000 000).

¹⁷ Na mono, buni bwamonii mu monini a me, basevaale na masodaare mamubaabiti mo: bo bali na bikutu bia bitali bili mu uswee tulu mu midiingi, bia mwiindi wabeenge kunu weti mbaa, kunu weti mwiindi wa piindi wa weti manya la tala la kuumbu safiire, na kunu weti mwiindi wa mwaamba wa weti mamanya ma pfulu. Mitswe mia basevaala ali weti mitswe mia bakosi. Mu minywa mia bo, mwakipala mbaa, luki na pfulu.

¹⁸ Ibari imosi mu bibari bitata bia baata ba tsi yoosi, kiakwiiri mu mipepe mimibi: mbaa, luki na pfulu biakipala mu minywa mia basevaale.

¹⁹ Mundaa ti, lituu la basevaale lili mu munywa a bo, na mu mikili mia bo. Mu ngwanya, mikili mia bo miafwaanina na bataari. Mikili mii ali na mitswe, bo bakisalila mio mu umweese baata pasi.

²⁰ Ka baata babasiaali mu tsi, boosi babali bahele ukwa mu biteembi bii, a bakiingili mayele ma bo pe. Bo bahami mu ukuundu miheebili mimibi na biteyi bibayiluu mu woolo, mu mboongo, mu itali kia broonze, mu manya na mu muti. Bunu, biteyi bii a bili mu umono pe, so uyuu pe, so uyoooyene pe.

²¹ Bo, a bakiingili mayele pe, na bahami mu

udusu baata, mu uhaanda, mu usa ipuupu na mu uyibi.

10

Tumu a Nziaambi na mukaanda wu mukée wubadibili

¹ Me namoni tumu a Nziaambi mukimi wa lituu, amati ku yula mu usutuu nha tsi. Tuti ali lafuu nde na mukiaama ali adiengelele mutswe a nde. Kiinzi kia nde kiakingeyine weti tari. Na miili mia nde miali mifwaanina na makuunzi ma mbaa.

² Mu koo kia nde, nde ali akaanga mukaanda wumukée wubadibili. Nde asuusi kuulu kia babaala nha yula a mubu, na kuulu kia bakaasa nha yulu a toto.

³ Nde aloyi mu mifuri, weti nha kosi ali mu uhuungu. Mu mungiri a nde, bidumu tsaamba bia banzieri biayuyini.

⁴ Bu bidumu bia banzieri tsaamba biayuyini, me nakeni usonuu mandaa ma bo baleeli. Ka me nayuyi muniingi a ndaa wamati ku yula, wahi me tumini yi: «Kebe tsweeyi a mandaa ma banzieri tsaamba baleeli, a sonuu mo pe».

⁵ Ninha, tumu wu me namoni wali watemene nha yulu a maamba ma mubu na nha yulu a toto, anaangili koo kia babaala ku yula.

⁶ Nde alabi mukisi mu kuumbu a Nziaambi wuli moonyi mu bilimi na bilimi, wayiluu mayula na bioosi bili mu mo, wayiluu tsi na bioosi bili mu yo, wayiluu mubu na biosi bili mu nde. Mukisi ni wu: «Taanga dimaawa!

⁷ Mu taanga di tumu a Nziaambi wa tsaamba akaafulu turumbeete, mu taanga dii, Nziaambi sa

akuusu minhana mia liyobolo la nde, weti bu nde ayaabisi mio kwaa mibili, bali basiali ba nde[☆].»

⁸ Tumake, ndaa yi me nayuyi yamati ku yula, yabwitsuu kwaa me weti bu: «Yene yaholo mukaanda wumukee wubadibili mu koo kia tumu wali watemene nha yulu a maamba ma mubu na nha yulu a toto.»

⁹ Me naswesii kwaa tumu na naloombi nde mu uha me mukaanda wu mukee. Nde avutili kwaa me: «Holo nde na dia nde: nde sa aba na kali mu moonyo a we. Ka mu munywa a we, nde sa aba na isie weti maari ma nyusi.»

¹⁰ Me naholi mukaanda wu mukee nha koo kia tumu, na me nadiiri nde. Mu tso munywa a me, nde ali isie weti maari ma nyusi. Ka nha mbisi a umini nde, nde ali ka na kali mu moonyo a me.

¹¹ Ninha baleeli kwaa me: «Bwafwaana ti, we bwabili mandaa ma Nziaambi alasina kwaa bifuumbu bia baata bialaa, kwaa matsi malaa, kwaa mandaa malaa na kwaa mitini mialaa.»

11

Bambaangi boolo ba Nziaambi wa moonyi

¹ Nha mbisi a nhaa, bahi me idiaara, kili weti mwaana muti wubali mu usalila mu uyesene bula, na baleele kwaa me: «Yeyesine bula ba mbuu ya ngira na bula ba diki la tsuyili a bungori, na taanga litaanga la babali mu ukuundu mu tso mbuu ya ngira[☆].

² Ka nyaala mbari ya ku mbari a mbuu ya ngira, ayesene bula ba yo pe. Mundaa ti bayeelele yo kwaa bangooyi, babakaadiaata ngaanda ya ngira

☆ **10:7** Pal 20.11; Ndi 32.40; Dan 12.7; Amo 3.7 ☆ **11:1** Ezk 40.3; Zak 2.5-6

ku tsini a miili mia bo, mu tsitsi a batsuungi maku-
mana na boolo (42).

³ Me sa tsinduu bambaangi ba me boolo, babal-
waata masaaka ma ngooto mu bukwiili, na bo sa
babili mandaa mamumata kwaa Nziaambi, mu
tsitsi a fuundu limosi na makama moolo maku-
masamina (1 260) ma biluumbu.»

⁴ Bambaangi boolo baa ni miti mia olive mioolo
na bisuusili bia miindi bioolo bili mu uba nha kulu
a Pfumu a tsi✧.

⁵ So muutu siayi usa bo bubi, mbaa sa yipala
mu minywa mia bo, na yo sa yinyeengese mitaata
mia bo. So muutu siayi usa bo bubi, ni buu nde
akaakwa.

⁶ Bo bali na lituu la udibuu mayula, mu ukaan-
duu mvulu mu taanga dioosi di bo bakaaba mu
ubili mandaa makaamata kwaa Nziaambi. Bo bali
ka na lituu la ukitisi maamba makili, na utsin-
duu mipepe mimibi nha tsi, mu pasi taanga di
batoono✧.

⁷ Mu taanga di bo bakaamana uta imbaangi
kia bo, nyama wa ibaala wukaapala ku tso idunu
kiayii kili usuku pe, sa adwaanisa bo. Nde sa
abiingi nha yulu a bo na sa adusu bo✧.

⁸ Sa basuusu bamvuumbi ba bo nha kulu a
mbari a ngaanda yinene, weti bwali ngaanda a
ngaanda a Sodomo na tsi a Ngipiti. Yii ni mbuu
yibakomi Pfumu a bo.

⁹ Baata ba bifuumbu bioosi, ba makaanda
moosi, ba mandaa moosi na ba matsi moosi, sa
bamono bamvuumbi ba bo mu tsitsi a biluumbu
bitata na ndaamba. Baata me a busiingi pe ti badii
bamvuumbi baa.

✧ 11:4 Zak 4.3,11-14 ✧ 11:6 Pal 7.19-20; 1Sa 4.8; 1Mt 17.1 ✧ 11:7
Dan 7.3,7,21

¹⁰ Baata ba nha tsi sa bayaanga mu ndaa yii. Bo sa basa mikuungi mu kinyi na ukabisina bimbwangi, mundaati mibili mioolo mi, miakubi baata ba nha tsi umono pasi dialaa.

¹¹ Ka nha mbisi a biluumbu bitata na ndaamba bii, muwuumu wa moonyi wamati kwaa Nziaambi ayikoto mu bo. Bo basiimbii mu likwa, boosi babaki mono bo babayi boomo balaa.

¹² Tumake, mibili mio mioolo mi miayuyi ndaa yinene yamati ku mayula, yatumi bo: «Dihaata nha!» Bo bahaati ku yula mu tso tuti, na mitaata mia bo miakimono bo mu uhaata.

¹³ Nhaa-na-nhaa, toto lanyingini mu mifuri mioosi. Ibari imosi mu bibari kuumi bia ngaanda kiatsiaamii, na mafuundu tsaamba ma baata bafuyi bu toto dii danyingini. Baata babasiaali babayi boomo balaa, na baheeri buzitu kwaa Nziaambi wa mu mayula.

¹⁴ Iteembi kia mapasi kia bioolo imaalabuu. Ka disa mayele! Iteembi kia mutata mu uyiri ili.

Tumu a Nziaambi wa tsaamba afuli turumbeete

¹⁵ Tumake, tumu wa tsaamba afuli turumbeete. Miniingi mia mandaa mia mifuri miayuyini, mu mayula. Mio miakileele: «Ipfumu nha yulu a tsi ka kwaa Pfumu a bisi na kwaa Kristo a nde. Na ipfumu kii sa iba mu bilimi na bilimi[☆]!»

¹⁶ Maku-moolo na binuna-nunu bina bibili mu udiaala nha yulu a mambata ma bo ma ipfumu, nha kulu a Nziaambi, babwi mambundu-mbwa na bakiinzi Nziaambi.

¹⁷ Bo baleeli:
«Pfumu Nziaambi Puungu-Lituu,

☆ **11:15** Pal 15.18; Dan 2.44; 7.14,27

we wuli na wali,
bisi divutulu matoondo kwaa we
bu we li mu salila lituu la we la linene
mu udiaasa ipfumu kia we.

18 Baata ba matsi moosi bakoli kesi.
Ka mu taanga di, kesi a we yili mu umonuu.
Taanga dia pfuundisi a babakwa dimaato,
ni taanga ka di we kaasieende basiali ba we, mibili
na baata boosi babali mu ubatila kuumbu a
we boomo, na boosi babayaaba litumu la
we,
babameengele na babali na ndutu.
Dio ni taanga di we kaafuusu babali mu utsala
tsi❖!»

19 Tumake, mbuu a Nziaambi ya ngira mu
mayula yadibini, na mububulu a lilasina amonii
nha mbuu a Nziaambi ya ngira yii. Mu taanga dii,
yulu lasierimini, miniingi mia mandaa na kele a
banzieri biayuyini, toto lanyingini na mvulu wa
makele wu munene anoyi.

12

Mukaasa na darango

1 Iliimbi kiinene kiamonii ku mayula: mukaasa
mosi wali walwaata nyanga, ali na tsuungi ku tsini
a miili mia nde na iburu kia bambwelele kuumi na
boolo nha yulu a mutswe a nde.

2 Nde ali na yimi. Taanga dia ubutu bu diatoori,
nde akiloo munda pasia dia misoongo mia mbu-
tili.

3 Iliimbi ikimi kiamonii ku mayulu: ali
darango* wu munene, wabeenge weti mbaa. Nde

❖ 11:18 Mkg 2.1,5; 110.5; 115.12-13 * 12:3 *darango* utuu uba
weti ngaanda wu munene wuli na mapapi.

ali na mitswe tsaamba na matsieembi kuumi. Nde ali na iburu nha yulu a pasi mutswe✧.

⁴ Mu mukili a nde, nde akoombili ibari imosi mu bibari bitata bia bambwelele ba yula, na abumi bo nha yulu a toto. Nde atemini nha kulu a mukaasa wali ka mu ubutu, paa nde adia mwaana a mukaasa wuu mu taanga di nde akaabutuu✧.

⁵ Mukaasa abuti mwaana wabaala, wukaatumu bifuumbu bia baata boosi mu mupaanga wa itali✧. Nhaa-na-nhaa, baholi mwaana na babiti nde kwaa Nziaambi na mbata a ipfumu kia nde.

⁶ Ka mukaasa abati ku tsi ya tsata, ku Nziaambi ali ayiluu nde mbuu, paa babuungulu nde kuu mu tsitsi a fuundu limosi na makama moolo maku-masamina (1 260) ma biluumbu.

⁷ Ni mu buu mudiingi abwi ku yula. Mikayeli na batumu ba nde badwaanisi darango, na darango wuu itwaari na batumu ba nde badwaani na bo.

⁸ Ka darango a abiingi pe. Babingi nde na batumu ba nde mu mayula.

⁹ Bamubumi ku mbari. Darango, ni taari wu mukulu, wububaata «Mukuutu a miheebili mim-ibi», Saatina, wuli mu ufutu baata ba tsi yoosi. Babumi nde nha tsini a toto, itwaari na batumu ba nde✧.

¹⁰ Tumake, me nayuyi muniingi a ndaa wu munene mu mayula wakileele:

«Di ka taanga dia liyobolo, dia lituu,
dia ipfumu kia Nziaambi a bisi,
na litumu la Kristo a nde!
Mundaa ti, nde abumi ku mbari,
mufuundi a baana ba nguu ba bisi✧.

✧ 12:3 Dan 7.7 ✧ 12:4 Dan 8.10 ✧ 12:5 Yes 66.7; Mkg 2.9

✧ 12:9 Mba 3.1; Luk 10.18 ✧ 12:10 Yob 1.9-11; Zak 3.1-2

Ni nde wakifuundu bo butsuu na nyanga,
nha kulu a Nziaambi a bisi.

¹¹ Ka baana ba nguu ba bisi,
babiingi nha yulu a nde,
mu makila ma limeme,
na mu mandaa ma imbaangi kia bo.
Bo bayeelili idiingi kia bo,
natee mu iteesi kia usiingi ukwa.

¹² Ni mu buu, we mayula, yaanga wa we,
beni badili mu udiaala mu mayula,
diyaanga wa beni!

Ka ki pili a ngebe kwaa beni toto na mubu!

Mundaa ti diaabele maasutuu kwaa beni.

Nde aluulu mu fuukiri,

bu ayaaba ti,

ndila mwaana taanga hoolo dimaasala kwaa
nde.»

¹³ Bu darango amoni ti bamaabumu nde nha
tsini a toto, nde abingisi mukaasa wabuti mwaana
wa baala☆.

¹⁴ Ka baheeri mukaasa mapapi moolo ma
ngongo-nyunyi wu munene, paa nde adumuu
natee ku mbuu yibali bayiluu mu ndaa nde, ku
tsi ya tsata. Kuu nde sa aba la na taari, na sa
babuungulu nde kuu mu tsitsi a taanga mosi, mu
mataanga moolo, na ndaamba a taanga.

¹⁵ Ni mu buu taari aluyi maamba malaa
weti nziali yinene nha mbisi a mukaasa, paa ti
nyaamba a maamba yibiti nde.

¹⁶ Ka toto labaasili mukaasa: lo ladibimi, na
lamini nziali yinene yi darango aluyi mu munywa
a nde.

¹⁷ Bu nde aluuli mu fuukiri ku yulu a mukaasa, darango ayidwaanisa baana ba mukaasa wuu boosi babasiaali. Bo ni baata babali mu utumumu mikele mia Nziaambi na babali mu uhama mu uta imbaangi mu Yiisu.

¹⁸ Darango atemini nha simi la mubu.

13

Nyama wa ibaala wapali mu mubu

¹ Tumake me namoni nyama mosi wa ibaala apali mu mubu. Nde ali na matsieembi kuumi na mitswe tsaamba. Nde ali alwaata iburu kia mbiingili nha yulu a pasi tsieembi. Na nha yulu a mitswe mia nde bali basonuu makuumbu ma bitari bili mu utuu Nziaambi.

² Nyama wu me namoni ali afwaanina na ngo. Miili mia nde miali mifwaanina na mia nyama wa ibaala wa kuumbu uruse. Na munywa a nde weti wa kosi. Darango wamuheeri lituu la nde, mbata a nde ya ipfumu na litumu lilinene☆.

³ Mosi mu mitswe mia nyama wuu ali weti wanemene putu ya likwa. Ka putu me ya likwa yii yabeelii. Tsi yoosi yakimii kwalaa na yaduki nde.

⁴ Baata babaandii ubwa mambundu-mbwa nha kulu a darango, munda ti nde ahi litumu kwaa nyama. Bo babwi ka mambundu-mbwa nha kulu a nyama, na baleele: «Na afwaanina na nyama? Na utuu udwaana na nde?»

⁵ Nyama abayi litumu la utsuu mandaa ma lizoo na ma utuu Nziaambi. Nde abayi ka litumu la uyiluu weti bu nde atoono mu tsitsi a batsuungi maku-mana na boolo (42).

☆ 13:2 Dan 7.3-6

⁶ Nde abandii utuu Nziaambi, kuumbu na nzo a nde, na boosi bali mu udiaala ku yula.

⁷ Nde abayi litumu la udwaanisa baata ba Nziaambi na ubwiisi bo[✠]. Nde abayi litumu nha yulu a makaanda moosi, baata boosi ba tsi, mandaa ma baata moosi, na matsi moosi.

⁸ Baata ba tsi yoosi sa babwa mambundu-mbwa nha kulu a nde. Ni baata boosi babahale usonuu makuumbu, mu mukaanda a moonyi, wa limeme libadusi mu bungori, umata mu mbaandili a tsi.

⁹ «Nyaala wuli na matswi ma uyu, ayuu!

¹⁰ So muutu afwaana mu uba kori, nde sa aba kori. So muutu afwaana ukwa mu mukasa, nde sa akwa mu mukasa[✠]. Ni mu buu, baata ba Nziaambi bafwaana mu uba na mukonono na imiini.»

Nyama wa ibaala wapali mu toto

¹¹ Tumake, me ni namoni nyama mukimi wa ibaala, nde akipala mu toto. Nde ali na matsieembi moolo mafwaanina na matsieembi ma limeme, na nde akitsuu weti darango.

¹² Nde akisalila litumu loosi la nyama watsiomi, nha kulu a nde. Nde akibamuu tsi na baata ba yo, mu ubwa mambundu-mbwa nha kulu a nyama watsiomi, wu putu ya likwa yakanyi.

¹³ Nyama wa boolo wu, li mu uyiluu biliimbi bibinene bia ukimuu. Nde li mu usutulu ka mbaa umata ku mayula na tee nha tsini a toto, nha misi mia baata boosi.

¹⁴ Nde li mu udiimbisi baata ba tsi, mu biliimbi bibinene bia ukimuu bibaha nde mu uyiluu, nha kulu a nyama watsiomi. Nde li mu usa ti, baata ba

✠ 13:7 Dan 7.8,21,25; 11.36 ✠ 13:10 Yel 15.2; 43.11

tsi basiingi uyiluu iteyi, mu ndaa uha likiinzi kwaa nyama wubanemisi mu mukasa, na wabaangii.

¹⁵ Nyama wa boolo abayi litumu la uha moonyi kwaa iteyi kia nyama wa tsiomi, paa ti iteyi kii ituu utsuu na adusu boosi babuhele ubwa mambundu-mbwa nha kulu a kio.

¹⁶ Nyama li mu ubamuu baata boosi, mu uba na iliimbi nha koo kia babaala, so abuu pe nha mbu-unzi: babameengele na babali na ndutu, bisini na bawele, batee na babali bunyanga.

¹⁷ Muutu so mosi pe wali utuu usuumbu, so uyaluu mbiiti nde a ali na iliimbi kii pe. Pili mosi ti, kuumbu a nyama, so a buu pe, litaanga lakuu na kuumbu a nde.

¹⁸ Ndaa yi yili mu uloombo kwaa pasi muutu mu uba na buyeri. Wuli na mayele atuu uyaaba tsutulu a litaanga la nyama, munda ti litaanga lii lili mu umweese kuumbu a muutu. Litaanga me makama masamina maku-masamina na bisamina.

14

Mukuungu a baata babakuuli

¹ Bu me nali keni mu utala: me namoni limeme lali latemene nha yulu a mulaanda a Siooni. Limeme lii ali itwaari na kama mosi maku-mana na mana ma mafuundu ma baata babali basonuu kuumbu a nde na kuumbu a taayi a nde nha mambuunzi ma bo.

² Me nayuyi muniingi a ndaa wamati ku yula, na wakiyuunu weti mapo ma maamba mamanene. Nde akiyuunu ka weti idumu kia nzieri ki inene. Muniingi a ndaa wu me nakiyuu ali afwaanina na kele a ngoombi yinene nha bali mu usii yo.

³ Mafuundu ma baata baa bakiyimbi mukuungu wu munyatii nha kulu a mbata a ipfumu, nha kulu a biyiluu bina bia moonyi na nha kulu a binuna-nunu. Nha yula kama maku mana na mana ma mafuundu ma baata mabakuuli nha tsi, muutu pe so mosi wali utuu uyii mukuungu wuu.

⁴ Baata baa a basumii pe mu bakaasa babapupu. Bo bakebe bungiri ba bo. Bo bali mu uduku limeme mu mambuu moosi ma lo lili mu uyene. Bakuuli bo nha kati a baata, paa baba bungori batsiomi kwaa Nziaambi na kwaa limeme.

⁵ Mu minywa mia bo, a kwapali ndaa ya pia pe, bo a bali na ndaa pe yi butuu usieembe bo.

Batumu ba Nziaambi batata

⁶ Tumake, me namono tumu mukimi wakiyene adumuu ku kati a yula. Nde ali na ndaa yimbwe ya bilimi na bilimi yi nde aba afwaana uyaabisa kwaa baata ba tsi, kwaa baata ba matsi moosi, kwaa baata ba makaanda moosi, kwaa mandaa moosi na bifuumbu bioosi bia nha tsi.

⁷ Nde akileele mu ndaa yinene: «Dibatila Nziaambi boomo na diha nde buzitu! Munda ti, taanga dimaato di nde ufuundusu baata ba tsi. Dibwa mambundu-mbwa nha kulu a wayiluu mayulu, na tsi, na mubu na mitswe mia manzialali!»

⁸ Tumu wa boolo, aduki watsiomi na aleeli: «Yo yimaabwa, ngaanda a Babilooni yinene yimaabwa! Yo yimaanywiisi viinyi la fuukiri la ipuupu kia nde kwaa baata boosi☆!»

⁹ Tumu wa mutata aduki batumu boolo batsiomi, na aleeli mu ndaa yinene: «So muutu bwi mambundu-mbwa nha kulu a nyama na iteyi kia

☆ 14:8 Yes 21.9; Yel 51.7-8

nde, na nde bayi iliimbi kia nde nha mbuunzi, so nha koo,

¹⁰ nde sa anywa viinyi la fuukiri a Nziaambi, libasuulu mu mbasa a kesi a nde, kwahele a uvu-utu na iloo ikimi! Nde sa amono mapasi ku tso pfulu la mbaa nha kulu a batumu ba ngira na nha kulu a limeme.

¹¹ Luki la mbaa lili mu ukwaamisa bo, lili mu unaanguu mu bilimi na bilimi✧. Babali mu ubwa mambundu-mbwa nha kulu a nyama na iteyi kia nde, na wuu wuli na iliimbi kia kuumbu a nde, a bubaa iholo pe butsuu na nyanga.»

¹² Di ni taanga di baata ba Nziaambi bafwaana usa mukonono, bo babali mu ukebe tumimi dia nde na bali na imiini mu Yiisu.

¹³ Tumake, me nayuyi ndaa mosi mu mayula yaleeli kwaa me: «Sonuu mandaa ma: “Kinyi kwaa babali mu ukwa mu isala kia Pfumu umata mu taanga di!” — “Ee-e, kinyi kwaa bo, buleeli Muheebili wa Ngira. Bo sa bawuumu mu mapasi ma bo, munda ti biyiluu bia bo bili mu uduku bo!”»

Tolili a mbutu dia toto

¹⁴ Na me namoni tuti lahembuu, na nha yulu a tuti lii ali na iyiluu kiafwaanina na muutu✧. Nde ali na iburu kia woolo nha yulu a mutswe a nde, na mbeeri yayiluu uto mu koo kia nde.

¹⁵ Tumu mukimi apali nha tso mbuu ya ngira, na aloyi mu ndaa yinene kwaa wali wadiaala nha yulu a tuti: «Holo mbeeri a we, kese na tolo, munda ti taanga dia utolo dimaato: mbutu dia toto dimaaye✧.»

✧ 14:11 Yes 34:10 ✧ 14:14 Dan 7:13 ✧ 14:15 Yoe 4:13

¹⁶ Ni mu buu, wali wadiaala nha yulu a tuti ayoosi mbeeri a nde nha yulu a toto, na batoli mbutu dia toto.

¹⁷ Tumu a Nziaambi mukimi apali nha tso mbuu ya ngira yili mu yula. Nde ka ali na mbeeri yayiluu uto.

¹⁸ Na tumu a Nziaambi mukimi, wuli na litumu nha yulu a mbaa, apali mu diki. Nde aloyi mu ndaa yinene kwaa wali na mbeeri yato: «Holo mbeeri a we, kese na kukuu tolo bia viinyi bili mu toto: mbutu dia viinyi dimaaye.»

¹⁹ Ni mu buu, tumu ayoosi mbeeri a nde nha yulu a toto. Nde atoli mbutu dia viinyi dia toto, na aloosi dio mu tso ikoombo kia ukamina kiinene kia kesi a Nziaambi, paa bakamina dio.

²⁰ Bakamini mbutu dia viinyi mu tso ikoombo kia ukamina, kili ku mbari a ngaanda. Makili mapali mu ikoombo na matsiaamii natee mu iteesi kia mutele a sevaale. Mo matsiaamii weti maamba ma nziali, mu iteesi kia makama matata ma bakilomeetere.

15

Mipepe tsaamba mimibi miatsieelele

¹ Tumake, me namoni mu yula iliimbi ikimi, ki inene na kia kimikimi: ali batumu ba Nziaambi tsaamba bali bakaanga mu mioo mia bo mipepe mibibi tsaamba. Mio ali mipepe miatsieelele, munda ti mio mili mu umweese kesi a Nziaambi yatsieelele.

² Tumake, me namoni weti nziali yinene yatsieeme yili weti limweenyi na yavuutunu na mbaa. Baata boosi bababiingi nha yulu a nyama, nha yulu a iteyi kia nde, na nha yulu a litaanga

lakuu na kuumbu a nde, batemini nha yulu a nziali yii. Bo bali bakaanga mu mioo mia bo, mangoombi mamanene ma Nziaambi.

³ Bo bakiyimbi mukuungu a Mooso, booyi la Nziaambi, na mukuungu a limeme, baleeli:

«Pfumu Nziaambi, Puungu-Lituu!

Biyiluu bia we bili bibinene na bibibwe!

Mutini a bifuumbu bia baata!

Makuulu ma we mali malibweeye na ma ngwanya!

⁴ Pfumu! Na utuu uhele ubatila we boomo?

Na utuu ubisi uha kuumbu a we buzitu?

Mundaa ti, ndila we li wa ngira.

Bifuumbu bia baata bioosi

sa biyabwa mambundu-mbwa nha kulu a we.

Mundaa ti,

pfuundisi a we yayiluu uyabina kwaa bo.»

⁵ Nha mbisi a nhaa, me namoni mbuu ya ngira yadibimi mu mayula, itwaari na nzo a ngooto ya imbaangi kia Nziaambi✧.

⁶ Batumu tsaamba babali bakaanga mipepe tsaamba mimibi, bapali mbuu ya ngira. Bo bali balwaata bikutu bia liino biahembuu na pee, na bali balwaata makobo ma woolo mu maluungu ma bo.

⁷ Mosi mu biyiluu bina bia moonyi, aheeri kwaa batumu tsaamba bikoombi tsaamba bia woolo, bialuulu mu kesi a Nziaambi wuli moonyi mu bilimi na bilimi.

⁸ Mbuu ya ngira yaluuli mu luki. Luki lii ali ni iliimbi kia buzitu na lituu la Nziaambi✧. Muutu so mosi pe wali utuu ukoto nha mbuu ya ngira

✧ 15:5 Pal 38.21 ✧ 15:8 Pal 40.34-35; 1Mt 8.10-11; Yes 6.4

tswaamina mipepe tsaamba mimibi mia batumu tsaamba milabuu.

16

Bikoombo tsaamba bia kesi a Nziaambi.

¹ Nha mbisi a nhaa, me nayuyi muniingi a ndaa wumunene wapali mu nzo a Nziaambi wakileele kwaa batumu ba Nziaambi tsaamba: «Diyene diyitili nha yulu a toto, bikoombo tsaamba bia kesi a Nziaambi.»

² Tumu wa tsiomi ayeni na ayitili ikoombo kia nde nha yulu a toto. Tumake, maputu mali na mayinyi na mamukolo mabwiilili baata babali na iliimbi kia nyama na babakibwa mambundumbwa nha kulu a iteyi kia nde✧.

³ Tumu wa boolo ayitili ikoombo kia nde mu mubu. Maamba ma mubu makitii weti makili ma muutu wakwa, na bioosi biali moonyi mu mubu biakwiiri.

⁴ Tumu wa mutata ayitili ikoombo kia nde mu manziali na mu mitswe mia manziali, na maamba ma mo makitii makili✧.

⁵ Tumake, me nayuyi tumu wuli na litumu nha yulu a maamba mu uleele: «We wa Ngira! We wuli na wali! We li walibweeye munda ti, pfuundisi a we yili yafwaana.

⁶ Mu ngwanya, bo batsiali makili ma baata ba we na ma mibili. Na mu taanga di, we maaha bo makila paa banywa. Buu ni bwafwaana kwaa bo.»

⁷ Na me nayuyi diki mu uleele: «Ngwanya, Pfumu Nziaambi Puungu-Lituu, pfuundisi a we yili ya ngwanya na yasuungunu.»

⁸ Tumu wa muna ayitili ikoombo kia nde nha yulu a nyanga, na bayi nyanga litumu la unyiengese baata mu mbaa a nde.

⁹ Na baata banyeengi mu kiaangila kia mifuri. Bo batuyi kuumbu a Nziaambi wuli na lituu nha yulu a mipepe mimibi. Ka bo babisi ukiingili mayele na uha nde buzitu.

¹⁰ Tumu wa mutaana ayitili ikoombo kia nde nha yulu a mbata a ipfumu kia nyama na ipfumu kia nde kiakoti ku tso pimisi[☆]. Baata bakweeti mini mu ndaa pasi.

¹¹ Bo batuyi Nziaambi wa ku yula munda ma-pasi na maputu ma bo. Ka bo a bakiingili pe mayele mu biyiluu bia bo bibibi.

¹² Tumu wa musamina ayitili ikoombo kia nde nha yulu a nziali yinene ya kuumbu Efrate. Na nziali yakanyi mu uyiluu kuulu kwaa mitini mili mu umata ku peembi ya este.

¹³ Tumake, me namoni miheebili mitata mimibi, miafwaanina na makoto. Makoto maa makipala mu munywa a darango, mu munywa a nyama na mu munywa a mibili mia pia.

¹⁴ Mio mili miheebili mia Saatina mili mu uyiluu biliimbi bia ukimuu. Mio mili mu uyene kwaa mitini mia tsi yoosi, paa bavuutu mio mu udwaana mididingi wa iluumbu kiinene kia Nziaambi Puungu-Lituu.

¹⁵ «Mono, buleeli Pfumu! Me ndi mu uyiri weti muyibi. Kinyi kwaa muutu wuli mu uba likanda na wuli mu ukebe bikutu bia nde, paa ahele uyoooyene pene na umono tsionyi.»

[☆] **16:10** Pal 10.21-22

16 Miheebili mia Saatina mii miakukii mitini nha mbuu yibubaata mu Iebeleo: Aremangendon.

17 Tumu wa tsaamba ayitili ikoombo kia nde mu ingiee-ingiee. Na muniingi a ndaa yinene yayuyini nha mbuu ya ngira. Nde akimata nha mbata a ipfumu na akileele: «Bumaakuu! »

18 Ni mu buu, yulu lasieremini, muniingi na bidumu bia banzieri biayuyini, na toto lanyingini mu mifuri. Lo lanyingini mu mifuri, mu iteesi kili ti umata bu bayiluu tsi, baata keni a bamono ndaa ya pili yii pe.

19 Ngaanda yinene yabukii mu bibari bitata na mangaanda ma matsi moosi matsiaamii. Nzi-aambi a adiimbili pe ngaanda a Babilooni yinene. Nde anywiisi yo viinyi la mu ikoombo kia nde, ni viinyi la kesi a nde ya mifuri.

20 Biduku bioosi biadiimbili, na milaanda mioosi a miabwimonii pe.

21 Mvulu wa makele☆ mamanene na maleme anoyi ku yulu a baata. Na baata batuyi Nziaambi mu ndaa mvulu wa makele, munda ti nde ali mupepe wumubi wuli na mifuri miatsitsi.

17

Pfuundisi a Babilooni

1 Tumake, mosi mu batumu ba Nziaambi tsaamba babali bakaanga bikoombo tsaamba, aleeli kwaa me: «Yiri, na me sa mweese we pfuundisi yikaabwiilili puupu wumunene wuli nha simi la mibu.

☆ 16:21 Pal 9.23-24

² Mitini mia tsi mimaayeelele manyutu ma bo mu usa ipuupu itwaari na nde. Na, baata ba tsi bakolo mala ma viinyi la ipuupu kia nde✧.»

³ Muheebili a Nziaambi alwaati me, na tumu a Nziaambi abiti me ku tsi mosi ya tsata. Kuu me namoni mukaasa mosi wadiaala nha yulu a nyama wabeenge. Nyama wuu ali aluulu mu makuumbu ma bitari bili mu utuu Nziaambi. Na nde ali na mitswe tsaamba na matsieembi kuumi.

⁴ Mukaasa wuu ali alwaata matsaanda mabeenge matala. Na nde ali alwaata bilaba, bini bia woolo, bini bia mamanya matala. Nde ali akaanga mu koo, ikoombo kia woolo kialuulu mu mandaa mamabi ma Nziaambi ali mu umono ingaanzi na ma mviindi, ma ipuupu kia nde.

⁵ Nha mbuunzi a nde ali basonuu kuumbu mosi yili na mambiindili ma tsweeyi: «Ngaanda a Babilooni yinene, nguu a bapuupu na wa mandaa mamabi mali nha tsi ma Nziaambi ali mu umono ingaanzi.»

⁶ Me namoni ti mukaasa wuu ali akolo mu makila ma baata ba Nziaambi, ni makila ma bambaangi ba Yiisu.

Bu me namoni nde, me nakimii kwalaa.

⁷ Tumake, tumu aleeli kwaa me: «Mu ima we li mu ukimuu? Me sa mweese we matsweeyi ma mukaasa na ma nyama wuli mu ubiti nde, wuli na mitswe tsaamba na matsieembi kuumi.

⁸ Nyama wu we amoni ali moonyi tsiomi. Ka mu taanga di nde a abwasaala pe moonyi. Nde sa apala mu idunu kiayii kili usuku pe, mu uyene ku pfuuyili a nde. Baata ba li mu tsi, baba-hele usonuu makuumbu mu mukaanda a moonyi

✧ 17:2 Yes 23.17; Yel 51.7,13

umata mu mbaandili a tsi, sa bakimuu bu bakaa-mono nyama. Mundaa ti, tsiomi nde ali moonyi, ka nde abwasala moonyi pe, na nde sa abwaba moonyi.

⁹ «Ndaa yi yili mu uloombo mayele na buy-eri. Mitswe tsaamba ni milaanda tsaamba, mi mukaasa wuu adiaala nha yulu a mio. Mio mili ka mitini tsaamba.

¹⁰ Ipfumu kia mitini mitaana nha kati a bo imaabwa. Mutini wa musamina keni mu utumu mu taanga di, ka wa tsaamba keni a ayiri pe. Nha nde akaayiri, nde sa atumu mu ndila mwaana taanga hoolo.

¹¹ Nyama wali moonyi tsiomi, na wakwi, li nde makulu ka mutini wa pwoombo. Nde li ka mosi mu mitini tsaamba, na nde li mu uyene ku pfuuyili a nde.

¹² «Matsieembi kuumi ma we amoni, mali mitini kuumi mili[☆] keni a miabaanduu utumu pe. Ka mio sa miyaka lituu la utumu mu tsitsa nguungu mosi itwaari na nyama.

¹³ Mitini kuumi mi mioosi mili na minhana mimosi: uha lituu la bo na mifuri mia bo mu usalila nyama.

¹⁴ Bo sa badwaanisa limeme. Ka limeme sa libiingi nha yulu a bo, mundaa ti lo lili Pfumu a bapfumu na Mutini a mitini. Baata ba nde ati mbili, ba nde asooli na babanambita mu nde, sa babiingi itwaari na nde.»

¹⁵ Tumu abwileele kwaa me: «Maamba ma we amoni, nha diaala mukaasa wa puupu, ni bifu-umbu bia baata, makoongi ma baata, matsi na mandaa ma baata.

[☆] **17:12** Dan 7.24

¹⁶ Matsieembi kuumi ma we amoni na nyama wu we amoni, sa babele mukaasa wa puupu. Bo sa bapatila nde bioosi bi nde ali na bio, na sa basuusu nde pene. Bo sa badia musunyi a nde na sa batsuu nde ku mbaa.

¹⁷ Mundaa ti, Nziaambi asuusi mu mitimi mia bo, litoono la ukuusu minhana mia nde. Mu itwaari, bo sa baha ipfumu kia bo kwaa nyama, na tee taanga di mandaa ma Nziaambi makaayilimi.

¹⁸ «Nha tsieelele, mukaasa wu we amoni, ni ngaanda yinene yili mu utumu nha yulu a mitini mia tsi.»

18

Mbwiilili a Babilooni

¹ Nha mbisi a nhaa, me namoni tumu a Nziaambi mukimi amati ku yula. Nde ali na lituu lilinene, na buzitu ba nde bayalisi tsi.

² Nde aloyi mu ndaa yinene: «Yo yimaabwa, ngaanda a Babilooni yinene yimaabwa! Mu taanga di, yo ka mbuu yili mu udiaala miheebili mimibi, nzo a miheebili miasumuu mia mupili na mupili. Nzo a banyunyi boosi ba mupili na mupili, na banyama basumuu na ba baata babele.

³ Bifuumbu bia baata bioosi banywi viinyi la fuukiri a ipuupu kia nde. Mitini mia tsi miayeelili manyutu ma bo mu usa ipuupu itwaari na nde, na bateeri a kaari ba mu tsi babayi busini mu lituu la busini ba nde balutu tala.»

⁴ Tumake, me nayuyi muniingi a ndaa mukimi wamati ku yula na aleeli: «Beni baata ba me, dipala mu ngaanda yi, paa beni dinyaala uba itwaari na yo mu masumu ma yo, na dinyaala

umono mapasi itwaari na yo mu mipepe mimibi mikaabwilili yo.

⁵ Munda ti, masumu ma yo mamaaluulu na tee ku yula, na Nziaambi a adiimbili pe mamabi ma yo.

⁶ Diyiluu kwaa yo weti bu yo yayilii kwaa bambaayi, na divutulu yo mbala dioolo iteesi ki yo yayiluu. Diluusu mbasa a yo mu mala mavulu mifuri mbala dioolo, na ma yo yanywiisi bambaayi.

⁷ Divutulu kwaa yo mapasi na mangebe mu tsitsi a iteesi kia buzitu na busini ba yo yaholi. Yo yili mu uleele mu iyo-makulu: “Me ndi mu utumu weti mutini, me a ndi pe mukwiili, na me a niyaaba pe bukwiili.”

⁸ Ni mu buu, mipepe mimibi mibaswehili yo sa mibwiilili yo mu ndila iluumbu imosi: likwa, bukwiili na tsata. Yo sa yifuu mu mbaa. Munda ti Pfumu Nziaambi wafuundusu yo li ngaa lituu[☆].»

⁹ Mitini mioosi mia tsi, miasi ipuupu itwaari na ngaanda yii na miabayi busini ba yo, sa milili na sa minyoongo munda yii, mu taanga di bo bakaamono luki la ngaanda yili mu unyeenge.

¹⁰ Bo sa batemene nha lilala, munda boomo ba tsieembili a yo. Bo sa baleele: «A ngebe! A ki pili a ngebe! O Babilooni, ngaanda yinene na ya lituu! We maaholo tsieembili a we mu ndila nguungu mosi!»

¹¹ Bateeri a kaari ba nha tsini a toto nha, bali mu ulili ka na bali mu unyoongo mu ndaa ngaanda yii, munda ti muutu pe wukaabwasuumbu biloo bia bo.

[☆] **18:8** Mkg 137.8; Yel 50.29; Yes 47.7-9

¹² Biloo me bia bo ni bi: woolo, mboongo, mamanya matala na bilaba; matsaanda ma liino maduu, matsaanda mamabwe mambeenge na mayiluu ubeenge, matsaanda ma kuumbu swa, na miti mia tsata mia mupili na mupili, bisii bia mupili na mupili bibayiluu mu matsieembi ma banziawu, mu miti miatala, na bitali bia kuumbu broonze, na bia kuumbu feere, na mamanya ma kuumbu marebe,

¹³ masuungu ma miti na bitiiti bia tsulu yimbwe bibali mu ulaamba mu biloo, mananaasa, miire, malimbi mamupalisa luki la tsulu, viinyi, maari, fariine, na bele, bangoombo na bindombo, basevaale, na matomo ma midiingi, batee na makori.

¹⁴ Bateeri a kaari sa baleele kwaa ngaanda: «A! Biloo bioosi bi we akitoono kwalaa bimaabata we, busini ba we boosi na biloo bia we bia tala bimaadiimbili kwaa we, na a bubwasololo bio pe!»

¹⁵ Bateeri a kaari bababayi busini mu kaari yibakita mu ngaanda yi, sa batemene nha lilala munda boomo ba mapasi makaabwiilili yo. Bo sa balili na sa banyoongo☆.

¹⁶ Bo sa baleele: «A ngebe! A ki pili a ngebe kwaa ngaanda yinene! Yo ali yalwaata tsaanda a liino yaduu, matsaanda matala mabeenge na mayiluu ubeenge, yo yali yalwaata bilaba bia woolo, mamanya matala na bilaba.

¹⁷ Na mu ndila nguungu mosi, busini boosi badiimbili!»

Babiti ba mabootu boosi na baata babali mu mo, baata bali mu usala mu mabootu na boosi bali mu

☆ **18:15** Ezk 27.12-13,22,31,36

ubaa idiingi kia bo mu mubu, bali batemene nha lilala

¹⁸ na bo bakiloo bu bakimono luki la ngaanda yakinyeenge: «A wuli na ngaanda so mosi pe yavulu ngaanda yiinayi mu bunene!»

¹⁹ Bo bakiwisili lifuundu ku yulu a mitswe mia bo. Bo bakilili, bakinyoongo, na bakiloo: « A ngebe! A ki pili a ngebe kwaa ngaanda yinene! Mu busini ba yo balutu iteesi, baata boosi babali na mabootu mu mubu baktii bisini. Na mu ndila nguungu mosi, yo yimaakituu tsi ya tsata[☆]!»

²⁰ Yula, yaanga wa we munda mbwiilili a ngaanda yi[☆]! Beni badili baata ba Nziaambi, beni batumu ba Kristo na mibili, diyaanga wa beni! Munda ti Nziaambi maafuundusu ngaanda yii, munda bubi ba yo yasiiri beni!

²¹ Tumake, tumu wa lituu wa Nziaambi ahoi manya lafwaanina na manya liline libubaanyii mbutu dia bele, abumi lo mu mubu na aleeli: «Ni mu kakabi yi bakaabwiisi ngaanda yinene ya Babilooni, na a bubwamono yo so hoolo pe.

²² A bubwayuu kwaa we pe mikuungu mia basii ba magoombi na bayimbi, na basii ba mapiipi na maturumbeete. A bubwamono pe basiiri ba bisala bia mioo, a bubwayuu kele a manya libali mu unyii mbutu dia bele pe.

²³ Liyalila la mwiindi a libwayalisa kwaa we pe. Mu we, a bubwayuu pe miniingi mia bafuru bamaakwelesene. Bateeri a kaari ba we, ali baata babanene mu tsi yoosi, na mu uhaanda kwa we, we adiimbisi matsi moosi[☆].»

[☆] **18:19** Ezk 27.29-34 [☆] **18:20** Yel 51.48 [☆] **18:23** Yes 24.8; Yel 7.34; 25.10; 51.63-64; Ezk 26.13,21

24 Ni ku ngaanda a Babilooni makili ma mibili na ma baata ba Nziaambi matsiaami, makili ma boosi babadusi nha tsini a toto✧.

19

Koongi a baata yinene yili mu ubili Pfumu

1 Nha mbisi a nhaa, me nayuyi ndaa yinene ya weti ya koongi a baata yinene mu mayula, yakileele:

«Aleluya!

Liyobolo, buzitu, na lituu bili bia Nziaambi a bisi!

2 Pfuundisi a nde yili ya ngwanya na ya libweeye!

Mundaa ti nde maaha tsieembili kwaa puupu wu-munene,

wakifutu tsi yoosi mu ipuupu kia nde.

Nde ahi nde tsieembili mundaa ti, nde adusi basiali ba nde.»

3 Na bo babwileele: «Aleluya! Luki la ngaanda yinene yibanyeengese lili mu unaanguu mu bilimi na bilimi!»

4 Maku-moolo na binuna-nunu bina na biyiluu bina bia moonyi babwi mambundu-mbwa nha kulu a Nziaambi, na bakuundi nde wuli mu udi-aala nha mbata a ipfumu. Bo baleeli: « Amenii! Aleluya!»

Kinyi kwaa babakuungi ku ndaamba a muku-ungi a makweele ma limeme

5 Muniingi a ndaa ayuyini nha mbata a ipfumu. Yo yakileele: «Dikiinzi Nziaambi a bisi, beni basiali ba nde boosi, beni badili mu ubatila nde boomo, beni badiahele na ndutu na beni badili na ndutu!»

⁶ Tumake, me nayuyi weti muniingi a ndaa wa weti wa koongi a baata yinene. Yo yakiyuunu weti mapubu ma maamba mamanene, weti bidumu bia banzieri ba mifuri. Mono mandaa mabak-ileele:

«Aleluya!

Mundaa ti, Pfumu Nziaambi a bisi Puungu-Lituu, maadiaasa ipfumu kia nde✧!

⁷ Diyaangani na diluulani mu kinyi, dihaanani nde buzitu!

Mundaa ti taanga dia makweele ma limeme di-
maato,

na mukari a nde amaayilimi.

⁸ Bamaaha nde ikutu kibayiluu mu tsaanda ya li-
ino yaduu, yili mu ungeyine na yatsieeme.»

Tsaanda ya liino yili mu umweese biyiluu bial-
ibweeye bia baata ba Nziaambi.

⁹ Tumu a Nziaambi alele kwaa me: «Sonuu: Kinyi kwaa babakuungi ku ndaamba a mukuungi a makweele ma limeme.» Na nde abwileele: «Maanama ni mandaa ma Nziaambi ma ngwanya.»

¹⁰ Me nabwi mambundu-mbwa nha miili mia nde mu ukuundu nde. Ka nde aleeli kwaa me: «Nyaala uyiluu buu! Me ndi musiali weti we, na weti baana ba nguu ba we, babanambata mu ngwanya yi Yiisu amweesi. Ndila Nziaambi we afwaana ukuundu!»

Ngwanya yi Yiisu amweesi, ni mandaa ma mi-
bili mili mu uyaabisa.

*Mubiti a sevaale wuli nha yulu a sevaale wahem-
buu*

¹¹ Tumake, me namoni yula lali bwaasi, na se-
vaale mosi wahembuu amonii. Kuumbu a muutu

✧ 19:6 Mkg 97.1; 99.1; 135.1; Ezk 1.24

wali nha yulu a nde «Wubafwaana usa Ilimbisi» na «Wa Ngwanya». Nde li mu ufuundusu na li mu udwaana mu libweeye☆.

¹² Misi mia nde miakiluluu weti mbaa, na nde ali na biburu bia ipfumu bialaa nha yulu a mutswe. Basonuu nha yulu a nde kuumbu yili ndila nde ayaaba mambiindili.

¹³ Nde alwaata iyungu kialuulu mu makili. Kuumbu a nde «Mandaa ma Nziaambi».

¹⁴ Mikaanga mia masodaare ma yula miakiduku nde. Bo bali badiaala nha yulu a basevaale bahembuu na balwaata bikutu bibibwe bia liino laduu, biahembuu na biatsieeme.

¹⁵ Mu munywa a nde mwapali mukasa wato, wubataasila mu utete bifuumbu bia baata. Nde sa atumu bo mu mupaanga wa itali, na nde sa akamina mbutu dia viinyi mu idunu kibali mu ukamina mbutu dia viinyi, kia kesi a Nziaambi Puungu-Lituu ya mbaa☆.

¹⁶ Nha yulu a iyungu kia nde na nha yulu a ibeli kia nde ali, basonuu kuumbu yi: «Mutini a mitini na Pfumu a bapfumu».

¹⁷ Nha mbisi a mii, me namoni tumu a Nziaambi atemene ku tso nyanga. Nde aloyi mu ndaa yinene kwaa banyunyi boosi bakiyene adumuu ku kati a yula: «Diyakukunu mu ndaamba yinene ya Nziaambi!

¹⁸ Diyadia misunyi mia mitini, mia bakuutu ba masodaare na baata ba lituu, misunyi mia basevaale na babiti ba bo. Diyadia misunyi mia baata boosi bali bunyanga na batee, bahele na ndutu na

babali na ndutu☆.»

¹⁹ Tumake, me namoni nyama, mitini mia tsi na masodaare ma bo, bakukini mu udwaanisa wuli mu udiaala nha yulu a sevaale na masodaare ma nde.

²⁰ Bakaangi nyama, na mubili wa pia wakiyiluu biliimbi bia ukimuu nha kulu a nyama. Nde akiyiluu buu, mu udiimbisi babali na iliimbi kia nyama na bakibwa mambundu-mbwa nha kulu a iteyi kia nyama wuu. Babumi nyama na mubili wa pia misii, ku tso diaanga la pfulu la mbaa.

²¹ Badusi masodaare ma bo moosi mu mukasa wapali mu munywa a wuli mu udiaala nha yulu a sevaale, na banyunyi boosi bayutii misunyi mia bo.

20

Fuundu la bilimi

¹ Tumake me namoni tumu a Nziaambi mosi amati ku yula. Nde ali akaanga mu koo kia nde, tsiafi a idunu kiayii kili usuku pe, na musiingi wa itali wumunene.

² Nde akaangi darango, taari wumukulu wuli diaabele na Saatina, na nde akuti nde bibolo, paa nde aba kori mu tsitsi a fuundu (1 000) la bilimi.

³ Nha mbisi a ukutu nde bibolo, tumu adumini nde mu tso idunu kiayii, na adibii kio mu tsiafi na abwikutu kolo, na paa ti anyaala ubwadiimbisi bifuumbu bia baata, natee bu fuundu (1 000) la bilimi likaalabuu. Nha mbisi a nhaa, bafwaana unyangila mu mwaana taanga holo.

⁴ Na me namoni mambata ma ipfumu☆: babali badiaala nha yulu a mo babayi lituu la ufuundusu.

Me namoni ka miwuumu mia baata babakesi mitswe, munda a imbaangi ki bo bateeri mu Yiisu na mu mandaa ma Nziaambi. Bo a babwi pe mambundu-mbwa nha kulu a nyama, so nha kulu a iteyi kia nde, na bo a bali pe na iliimbi kia nyama nha mbuunzi, so mu koo. Bo babwibaa moonyi na batumi itwaari na Kristo mu tsitsi a fuundu (1 000) la bilimi.

⁵ Baata babamosi babakwiiri a babwibaa moonyi pe, tswaamini fuundu (1 000) la bilimi likaalabuu. Yii ni tsimbilili a babakwa ya tsiomi.

⁶ Kinyi kwaa bakaaba mu kaba la babusiimbuu mu tsimbilili a babakwa ya tsiomi! Bo bali baata ba Nziaambi na likwa la moolo a lili na lituu nha yulu a bo pe. Bo sa baba bangaanga ba Nziaambi na ba Kristo, na bo sa batumu na Kristo mu tsitsi a fuundu (1 000) la bilimi.

Mbwiilili a Saatina

⁷ Bu fuundu (1 000) la bilimi likaalabuu, sa bapalisa Saatina mu perese a nde.

⁸ Nde sa ayene afutu bifuumbu bia baata mu bituungu bio bina bia tsi, mabali mu uta: Ngoonge na Mangoonge☆. Nde sa akukuu bo munda mudidingi, na bo sa baba balaa weti munyeenge nha simi la mubu.

⁹ Baata baa boosi bakali tsi yoosi, na bo badi-engilili ngaanda a baata ba Nziaambi, ni ngaanda yi Nziaambi atoono. Ka mbaa yamati ku yula na yinyeengisi bo.

¹⁰ Tumake, diaabele wakifutu bo, bamubumi ku tso diaanga la pfulu la mbaa. Nyama na mubili wa pia bamaakwatswaamuu ku diaanga lii. Kuu,

☆ 20:8 Ezk 38–39

bo sa baba ku tso kwaamisa nyanga na butsuu mu bilimi na bilimi.

Pfuundisi ya tsieelele

¹¹ Tumake me namoni mbata a ipfumu yinene yahembuu, na muutu wadiaala nha yulu a yo. Toto na mayula biabati la na nde, na a babwimono bio pe.

¹² Nha mbisi a nhaa, me namoni baata babakwa, babali na ndutu na babahale na ndutu, batemene nha kulu a mbata a ipfumu. Ali badibili mikaanda. Babwidibili mukaanda mukimi, ni mukaanda a moonyi. Bafuundisi babakwa weti bwali biyiluu bia bo, weti bubali basonuu mu mikaanda☆.

¹³ Mubu avutili baata babakwi mu nde. Likwa na tsi a babakwa bavutili ka babakwa bali kwaa bo. Na bafuundisi boosi weti bwali biyiluu bia bo.

¹⁴ Babumi likwa na tsi a babakwa mu tso diaanga la mbaa. Diaanga la mbaa lii, ni likwa la moolo.

¹⁵ Babumi ku tso diaanga la mbaa, pasi muutu wubali bahele usonuu kuumbu mu mukaanda a moonyi.

21

Yula lilinyatii na tsi yinyatii

¹ Tumake me namoni yula lilinyatii na tsi yinyatii. Yula latsiomi na tsi yatsiomi biadiimbili, na mubu a abwiba pe.

² Na me namoni ngaanda ya ngira, Yeruselemi yinyatii, yakimata ku yula, kwaa Nziaambi,

☆ 20:12 Dan 7.9-10

yo yali yayilimi weti mukaasa wumaabweeyise nyutu a nde, mu ndaa mulumi a nde.

³ Me nayuyi ndaa mosi yinene yakimata nha mbata a ipfumu na yakileele: «Mono, nzo a Nzi-aambi yika nha kati a baata! Nde sa adiaala na bo, na bo sa baba baata ba nde. Nziaambi nde makulu sa aba na bo, nde sa aba Nziaambi a bo.

⁴ Nde sa akoombolo matsanga moosi mu misi mia bo. Likwa a libwaba pe, a bubwaba na buk-wiili pe, so bilili, so mapasi. Mu ngwanya, biloo bibikulu bimaadiimbili✠.»

⁵ Ni mu buu, muutu wadiaala nha yulu a mbata a ipfumu aleeli: «Mu taanga di, me ni yiluu biloo bioosi bibinyatii.» Tumake nde aleeli kwaa me: «Sonuu mandaa ma, munda ti mandaa ma me mali ma ngwanya, na mafwaana ti baata basa ilimbisi mu mo.»

⁶ Na nde abwileele: «Bumaakuu! Me ndi Alafa na Omenga, mbaandili na manini. Wuli na nyooto a maamba, me sa ha nde maamba ma unywa ma paamba ma idia kia maamba ma moonyi.

⁷ Pasi muutu wu ubiingi, sa ayaka mukobo wuu kwaa me. Me sa ba Nziaambi a nde, na nde sa aba mwaana a me.

⁸ Ka kwaa bangaa boomo, kwaa bahele na imi-ini, kwaa bali mu uyiluu mandaa mamabi ma Nziaambi ali mu umono inganzi, kwaa badusi a baata, kwaa bali mu usa ipuupu, kwaa bangaa ndoo, kwaa bakuundi ba biteyi, na bangaa pia boosi, mbuu a bo ku diaanga la pfulu la mbaa, lili ni likwa la moolo.»

Yeruselemi yinyatii

✠ 21:4 Mik 26.11-12; Yes 25.8; 35.10; 52.1; 61.10; 65.17,19; 66.22; Ezk 37.27

⁹ Mosi mu batumu ba Nziaambi tsaamba bali bakaanga bikoombo tsaamba bialuulu mu mipepe mimibi tsaamba mia tsieelele, ayileele kwaa me: «Yiri na me sa mweese we mukaasa wubakweele, mukari a limeme.»

¹⁰ Muheebili a Nziaambi alwaati me, na tumu a Nziaambi abiti me ku yula a mulaanda wumunene✧. Nde amweesi me ngaanda ya ngira, ni Yeruslemi, yakimata ku yula, yi Nziaambi atsindii.

¹¹ Yo yakingeyine mu buzitu ba Nziaambi. Ngaanda yakingeyine weti limanya la tala, la kumbu yasipidi lili mu ungeyene weti limweenyi.

¹² Yo yali na ibaa kiadiengelele yo, kia ngo mutele, na minywa kuumi na mioolo, na batumu kuumi na boolo bakikebe minywa mia ngaanda. Nha yulu a minywa bali basonuu makuumbu ma bifuumbu kuumi na bioolo (12) bia baata ba Iseraeli.

¹³ Ku peembi yili mu upala taanga minywa mitata, ku peembi ya taanda minywa mitata, mitata ku peembi ya baanda, na mitata ku peembi yili mu udiaama taanga✧.

¹⁴ Ibaa kia ngaanda ali kiatuungumu nha yula a mamanya ma ibwa kuumi na moolo, nha yula a mo bali basonuu makuumbu kuumi na moolo ma batumu ba limeme.

¹⁵ Tumu a Nziaambi wakitsuu kwaa me ali akaanga iloo kibali mu usalila mu uyesene bula, ni idiaara kia woolo, kibali mu usalila mu uyesene bula ba ngaanda, minywa mia ngaanda na ibaa kia ngo mutele kili mu udiengelele yo✧.

¹⁶ Mapeembi ma ngaanda mo mana ali bula bumosi, bunene bumosi na mutele ka mumosi. Tumu a Nziaambi ayesini bula ba ngaanda mu idiaara kia nde: iteesi kia bula ba ngaanda ali mafuundu moolo na makama moolo (2 200) ma bakilometere. Bunene, bula na mutele a ngaanda yii ali iteesi imosi.

¹⁷ Nde ayesini ka mutele a ibaa: maku-tsaamba na bameetere boolo (72), weti bwali iteesi kibak-isalila mu taanga dii.

¹⁸ Ibaa kia ngaanda ali batuungu kio mu mamanya ma tala ma kuumbu yasipidi, na ngaanda yo makulu ali batuungu mu woolo la ngo lo, lat-sieeme weti limweenyi.

¹⁹ Bibwa bia ibaa kia ngaanda ali babweeyese bio mu mamanya matala ma mutindi na mutindi. Ibwa kia tsiomi ali babweeyese mu limanya la kuumbu yasipidi, kia bioolo mu la kuumbu safiire, kia bitata mu la kuumbu kalakedoni, kia bina mu la kuumbu emeroode,

²⁰ kia bitaana mu la kuumbu saradonu, kia bisamina mu la kuumbu saradioni, kia tsaamba mu la kuumbu kirinzoliite, kia pwombo mu la kuumbu berilosu, kia wa mu la kuumbu topanzioni, kia kuumi mu kirinzopaaanze, kia kuumi na imosi mu la kuumbu wakitosi, kia kuumi na bioolo mu la kuumbu ametutosi.

²¹ Minywa mia ngaanda kuumi na mioolo miali bilaba biatala kuumi na bioolo. Pasi munywa ali batuungu mu ndila ilaba imosi kiatala. Kulu a mbari a ngaanda ali mu woolo la ngo lo, lili mu ungeyine weti limweenyi.

²² Me a namoni nzo a Nziaambi mu ngaanda yii pe. Mundaa ti, nzo a Nziaambi a yo ni Pfumu

Nziaambi Puungu-Lituu, na limeme.

²³ Ngaanda a yili na nzala a nyanga so tsuungi pe mu uyalisa yo, munda a ti buzitu ba Nziaambi bali mu uyalisa yo, na limeme lili mwiindi a yo.

²⁴ Bifuumbu bia baata sa bidiaata mu tso liyalila la nde, na mitini mia tsi sa mibee busini ba bo mu ngaanda yii.

²⁵ Minywa mia ngaanda sa miba bwaasi mu iluumbu ki ibimbili, na a budibuu mio so hoolo pe, munda a ti busi a bubwayili kuu pe.

²⁶ Sa babee buzitu na busini ba bifuumbu bia baata boosi kuu.

²⁷ Ka iloo pe so imosi kiasumuu kikaakoto mu ngaanda yii. Muutu so mosi pe wuli mu uyeelele nyutu a nde mu uyiluu mamabi ma Nziaambi ali mu umono inganzi, na mu ufutu pia wukaakoto kuu. Ndila baata babasonuu makuumbu mu mukaanda a moonyi, wuli mukaanda a limeme☆.

22

¹ Tumu a Nziaambi amweesi ka me nziali yinene ya maamba ma moonyi, makingeyine weti limweenyi. Mo makipala ku tso mbata a ipfumu kia Nziaambi na limeme☆.

² Maamba makiyoo nha kati a kati kulu a mbari a ngaanda. Nha mbuu yi nziali yili mu ukabuu mu bibari moolo, uli na muti wa moonyi, wuli mu uha mbutu mbala kuumi na diolo mu ilimi, mbala mosi mu pasi tsuungi☆. Bali mu usalila makaya ma nde mu ubuu baata.

³ A bubwaba pe na iloo so imosi ki Nziaambi asibi mu ngaanda yii☆.

☆ 21:27 Yes 52.1; 60.3-5,11,19-20; Ezk 44.9 ☆ 22:1 Ezk 47.1; Zak 14.8 ☆ 22:2 Mba 2.9-10 ☆ 22:3 Mba 3.17; Zak 14.11

Mbata a ipfumu kia Nziaambi na limeme sa yiba mu tso ngaanda, na basiali ba Nziaambi sa bakuundu yo.

⁴ Bo sa bamono kiinzi kia nde, na sa basonuu kuumbu a nde nha yula a mambuunzi ma bo.

⁵ Busi a bubwayili pe, na bo a buba pe na nzala a liyalila la mwiindi, so la nyanga, munda ti Pfumu Nziaambi sa ayalisa bo mu liyalila la nde, na bo sa batumu mu bilimi na bilimi☆.

Yiisu ayaabisi ti taanga hoolo dimaasala na nde li mu uyiri

⁶ Na tumu a Nziaambi aleeli me: «Mandaa ma mali ma ngwanya na mafwaana ti basa imiini mu mo. Na Pfumu Nziaambi wuli mu usalila mibili, atsinduu tumu a nde mu umweese kwaa basiali ba nde, mandaa mamafwaana uyiri mu mawasa mawasa.»

⁷ Yiisu aleeli: «Yuu, taanga hoolo dimaasaala na me ndi mu uyiri! Kinya kwaa baata bali mu ukebe bubwe-bubwe mandaa ma mbilili mali mu mukaanda wu!»

⁸ Me Yowani, me nayuyi na namoni mandaa ma. Na nha mbisi a uyuu na umono mo, me nabwi mambundu-mbwa nha miili mia tumu a Nziaambi wakimweese me mo, mu ukuundu nde.

⁹ Ka nde aleeli kwaa me: «Nyaala uyiluu buu! Me ndi musiali weti we, weti baana ba nguu ba we mibili, na weti boosi bali mu uyiluu utumumu mandaa mali mu mukaanda wu. Ndila Nziaambi we afwaana ukuundu!»

¹⁰ Tumake nde abwileele: «Aswee pe mandaa ma mbilili mali mu mukaanda wu. Munda ti taanga di mandaa maa moosi muyilimi, dika bebele.

☆ 22:5 Yes 60.19; Dan 7.18

11 Nyaala muutu wuli wumubi ahama mu uy-iluu mamabi, na wasumuu ahama mu uba wasumuu. Nyaala muutu walibweeye ahama mu uy-iluu mu uba walibweeye, na wuli wangira ahama mu uba wangira✠.»

12 «Yuu, buleeli Yiisu, taanga ndila hoolo di-maasaala, na me sa yiri! Me sa yiri na musieende wa uha kwaa muutu muutu weti buli biyiluu bia nde.

13 Me ndi Alafa na Omenga, watsiomi na watsieelel, mbaandili na manini✠.»

14 Kinyi kwaa babali mu uswaa milwaata mia bo paa babaa muswa wa udia mbutu dia muti a moonyi na ukoto mu minywa mia ngaanda yii✠.

15 Ka a buha pe muswa wa ukoto mu ngaanda yii kwaa bambwa, bangaa ndoo, bali mu diaata ku tso tsoongili, badusi, bali mu ukuundu biteyi, na boosi babatoono na usalila pia✠!

16 «Me Yiisu, me maatsinduu tumu a me mu uyaabisa beni mandaa maa moosi, mu yatala mabuundu. Me ndi wa mu likaanda la mutini Daavidi, me ndi mbwelele wuli mu ungeyene mu ngwaali.»

17 Muheebili na mukari bali mu uleele: «Yiri!»

Nyaala wuli mu uyuu mandaa ma alelele: «Yiri!»

Nyaala pasi nde wuli na nyooto a maamba ayiri. Nyaala watoono maamba ma moonyi, aholo mo kwa ibuu✠.

Nyaala bweese ba Pfumu Yiisu baba na beni boosi

✠ 22:11 Dan 12.10 ✠ 22:13 Mkg 28.4; Yes 40.10; 62.11; Yel 17.10

✠ 22:14 Mba 2.9; 3.22 ✠ 22:15 Ndi 23.18-19 ✠ 22:17 Yes 55.1

¹⁸ Me Yowani, me ndi mu udutu matswi ma pasi muutu wu uyuu mandaa ma mbilili mali mu mukaanda wu: so muutu ubweese ndaa kimi mu mukaanda wu, Nziaambi sa abweese nde mipepe mimibi mibasonuu mu mukaanda wu.

¹⁹ Na so muutu maasi ndaa so mosi mu mandaa ma mbilili ma mukaanda wu, Nziaambi sa amaasa ikuku kia nde kia mbutu dia moonyi na muswa wa ukoto mu ngaanda ya ngira bibasonuu mu mukaanda wu☆.

²⁰ Wuli mu uyaabisa ngwanya a mandaa ma moosi li mu uleele: «Ee, taanga ndila hoolo di-maasaala, na me ndi mu uyiri!» Ameni!

Ameni! Yiri, Pfumu Yiisu!

²¹ Nyaala bweese ba Pfumu Yiisu buba na boosi.

New Testament in the Yaka language (Congo-Brazzaville)

The New Testament in the Yaka language of the Congo

copyright © 2024 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: Ivatan (Yaka)

Contributor: Wycliffe Bible Translators, Inc.

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution Share-Alike license 4.0.

You have permission to share and redistribute this Bible translation in any format and to make reasonable revisions and adaptations of this translation, provided that:

You include the above copyright and source information.

If you make any changes to the text, you must indicate that you did so in a way that makes it clear that the original licensor is not necessarily endorsing your changes.

If you redistribute this text, you must distribute your contributions under the same license as the original.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

Note that in addition to the rules above, revising and adapting God's Word involves a great responsibility to be true to God's Word. See Revelation 22:18-19.

2025-05-03

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 3 May 2025 from source files dated 3 May 2025

3b876d40-c02b-5fa1-8385-1b3b9a90b6ec